

**Strategia
și instrumentele pedagogice
ale formării vorbitorului cult
de limba română**

Ministerul Educației, Culturii și Cercetării
Institutul de Științe ale Educației

**Strategia
și instrumentele pedagogice
ale formării vorbitorului cult
de limba română**

Chișinău, 2019

CZU 37.091:811.135.1

S 90

**Aprobată la Consiliul Științifico-Didactic
din cadrul Institutului de Științe ale Educației**

**Proiect: 15.817.06.15.A Strategii pedagogice ale formării vorbitorului
cult de limbă română din perspectiva educației europene
pentru limbi**

Coordonatori științifici:

MARIA HADÎRCĂ, dr., conf. cerc.

MARIANA MARIN, dr., conf. univ.

Autori:

- **Maria HADÎRCĂ, dr., conf. cerc.**
- **Tatiana CALLO, dr. hab., prof. univ.**
- **Tamara CAZACU, dr.**
- **Mariana MARIN, dr., conf. univ.**
- **Angela POPOVICI, dr., conf. univ.**
- **Svetlana DERMENJI-GURGUROV, dr., conf. univ.**

Recenzenți:

- **Aliona Afanas, dr., conf. univ., IȘE**
- **Ștefania Isac, dr., conf. univ., IȘE**
- **Aliona Paniș, dr., conf. univ., IȘE**
- **Tatiana Verdeș, dr., conf. univ., Universitatea de Studii Politice și
Economice Europene „Constantin Stere”**

■ **Redactor: STELA LUCA**

■ **Corector: VICTOR ȚÂMPĂU**

ISBN 978-9975-48-159-5.

© Institutul de Științe ale Educației, 2019

INTRODUCERE

Lucrarea este elaborată în cadrul proiectului de cercetare aplicativă *Strategii pedagogice ale formării vorbitorului cult de limba română din perspectiva educației europene pentru limbi și* include principalele rezultate științifice ale etapei a doua de realizare a proiectului (anul 2016), concretizate în mai multe instrumente pedagogice necesare activității de formare a vorbitorului cult de limba română – strategie pedagogică, referențial metodologic, concepție didactică, programe de formare, care, la etapa respective, au fost proiectate într-un sistem pedagogic, validate experimental și perfecționate, dezvoltate ca urmare a aplicării.

În proiectarea și dezvoltarea instrumentarului elaborat la nivelul etapei date de cercetare, s-a pornit de la analiza nevoilor de formare a cadrelor didactice, de consultanță metodologică și a posibilităților reale de intervenție pedagogică descrise în „Cadrul de referință pentru formarea vorbitorului cult de limba română” – lucrare ce a precedat elaborarea acesteia și în care au fost prefigurate acțiunile strategice necesare în vederea asigurării dezideratului de formare a vorbitorului cult/independent (pentru vorbitorii alolingvi) de limba română în condițiile specifice ale Republicii Moldova.

Lucrarea este structurată în șase capitole, în care sunt argumentate și descrise exhaustiv strategia, referențialul metodologic și instrumentele pedagogice elaborate pentru

eficientizarea activității de formare a vorbitorului cult/independent de limba română, subliniindu-se ideea că funcționalitatea entității de *vorbitor cult al limbii române* poate deveni realitate numai în condițiile proiectării și realizării în sistem, pe toate treptele educației formale, printr-o abordare *inter- și transdisciplinară* a formării culturii comunicării, prin responsabilizarea cadrului didactic și instrumentalizarea *comunicării corecte* în limba română ca mijloc de eficientizare a procesului instructiv-educativ, care actualmente este valorificat insuficient la nivelul practicii educaționale.

Pentru asigurarea acestor condiții, în lucrare sunt prezentate: *strategia pedagogică* de formare a vorbitorului cult de limba română, fundamentată pe principiile abordării globale, inter- și transdisciplinarității, culturalizării etc. și care trebuie înțeleasă ca un mod funcțional de abordare și de rezolvare a unei situații de criză educațională; *referențialul metodologic* în care sunt descrise coordonatele pedagogice ale proiectării activității de formare a vorbitorului cult de limba română; *concepția* privind intensificarea învățării limbii române ca limbă maternă; *un curriculum adaptat* pentru învățarea bilingvă; *programe de formare* inițială și continuă, prin care se oferă posibilități concrete de realizare a strategiei pedagogice.

Strategia, referențialul și programele de formare incluse în lucrare se prezintă ca un *sistem de acțiuni strategice* necesare pentru eficientizarea activității pedagogice de formare a vorbitorului cult de limba română. Ele sugerează necesitatea abordării în sistem și a coordonării tuturor acțiunilor întreprinse în acest scop, au în vedere valorificarea deplină a educabilității și relevarea unui șir de recomandări de implicare a Ministerului Educației, Culturii și Cercetării în realizarea pașilor propuși.

I. STRATEGIA PEDAGOGICĂ DE FORMARE A VORBITORULUI CULT DE LIMBA ROMÂNĂ

Maria HADÎRCĂ,
dr., conf. cerc.

Introducere

Necesitatea de a îmbunătăți calitatea educației prestată la nivelul învățământului secundar general și de a crește relevanța rezultatelor școlare concretizate astăzi în termeni de competențe cu care elevii trebuie să fie înzestrați pe parcursul școlarității a fost recunoscută ca problemă de soluționat atât în plan european cât și național. Urgența de a soluționa această problemă printr-o abordare strategică și funcțional-pragmatică a educației și formării este accentuată mai ales în situația actuală, când ne confruntăm cu „analfabetismul funcțional” al absolvenților, dar și cu un șomaj ridicat în rândul tinerilor, datorat, în cele mai dese cazuri, unor dezechilibre serioase în ceea ce privește activitatea pedagogică de formare–dezvoltare a competențelor-cheie necesare în viață.

Conceptul de instruire și evaluare autentică, de care este legată și abordarea instruirii în bază de competențe-cheie, între care și competența de comunicare (în limba maternă, în limba a doua/de stat, în limba străină) a câștigat, în ultimii ani, o mare importanță în sistemele de învățământ europene, inclusiv în cel din Republica Moldova, termenul *autentic* fiind utilizat tocmai pentru a „distinge între realizări care sunt semnificative și au valoare funcțională pentru elev, cum ar fi, de exemplu, a ține un discurs, a ști să vorbești argumentat, a fi un bun cetățean ș.a. și

cele obișnuite, de mică importanță și nefolositoare” [8]. Din perspectiva acestui concept, care au avut un impact decisiv asupra dezvoltării curriculumului școlar, țările europene și-au revizuit pe parcursul ultimului deceniu politicile educaționale și programele de învățământ.

Astfel, la nivel european a fost elaborat un întreg dispozitiv de documente privind elaborarea politicilor educative și lingvistice, cum ar fi: *Cadrul European Comun de Referință pentru Limbi*; *Ghidul pentru elaborarea politicilor educative în Europa* (J.-C. Beacco, M. Byram); *Portofoliul european al limbilor*: ghid destinat profesorilor și formatorilor cadrelor didactice (D. Littler, R. Perclova); *Cadrul European de Referință pentru competențele-cheie în învățarea permanentă* ș.a., ultimul document relevând faptul că la nivel european au fost stabilite 8 domenii de competențe-cheie, de care are nevoie fiecare individ pentru împlinirea și dezvoltarea personală: comunicarea în limba maternă; comunicarea într-o limbă străină; competențe de bază în matematică, științe și tehnologie; competența digitală; a învăța să înveți; competențe interpersonale și civice; competența antreprenorială; expresia culturală.

Într-un studiu european intitulat „Dezvoltarea competențelor-cheie în școlile din Europa: provocări și oportunități pentru politică” (2012) se menționează că o serie de țări au lansat strategii naționale de îmbunătățire a predării și învățării, fie pe întreaga gamă de competențe-cheie, fie prin concentrarea pe anumite abilități specifice. Potrivit acestui studiu, majoritatea țărilor europene au dezvoltat strategii naționale pentru cel puțin trei competențe-cheie – comunicarea în limba maternă, comunicarea în limbi străine și competența digitală. Totodată, aproape toate țările au pus în aplicare strategii naționale ce vizează dezvoltarea transversală a competențelor sociale și antreprenoriale.

Autorii studiului sugerează că elaborarea unei strategii în domeniul educațional sau a unui plan național poate reuni o serie de acțiuni strategice, cum ar fi reforma curriculară, formarea profesorilor și dezvoltarea profesională și că poate aborda o varietate de probleme educaționale într-un mod cuprinzător. În plus, o strategie națională poate să ofere o nouă direcție de evoluție a sistemului educațional și să ghideze eforturile la nivel local și școlar în ceea ce privește creșterea

descentralizării și autonomia școlară. Totodată, documentul precizează că activitatea de formare a competențelor-cheie, în majoritatea țărilor europene, este concepută ca un proces educațional colectiv, la care participă toate cadrele didactice, și se prezintă exemple de bune practici despre modul cum sistemele de învățământ sprijină dezvoltarea abordării instruirii în bază de competențe-cheie, implementarea conceptului respectiv în procesul educațional, evaluarea rezultatelor școlare în bază de competențe-cheie etc.

În Republica Moldova, a fost elaborată *Strategia de dezvoltare a educației pentru anii 2012-2020 „Educația-2020”*, care reprezintă principalul document de politici în domeniul educației proiectat la nivel național, unde se declară că educația constituie factorul de bază în dezvoltarea personalității umane, în transmiterea și crearea de noi valori culturale și general-umane, de reproducere și de dezvoltare a capitalului uman. Calitatea educației determină în mare măsură calitatea vieții și creează oportunități pentru realizarea în volum deplin a capacităților fiecărui cetățean. Strategia stabilește obiectivele și sarcinile pe termen imediat și mediu în vederea dezvoltării educației, definește orientările și direcțiile prioritare de dezvoltare a sistemului de învățământ din Republica Moldova în perspectiva integrării europene [10].

Pentru a se ajunge însă la rezultatele scontate planificate pe termen lung, această strategie generală trebuie să fie sprijinită de strategii pedagogice particulare, capabile să dezvolte modele și strategii concrete de eficientizare a procesului educațional în vederea creșterii rezultatelor învățământului, inclusiv în ceea ce privește activitatea pedagogică de formare a vorbitorului cult în limba română, prin identificarea și proiectarea unor noi direcții de acțiune educativă.

În 2010, Ministerul Educației al Republicii Moldova a inițiat o strategie de schimbare în domeniul proiectării educației școlare, prin care sistemul celor 8 competențe-cheie europene a fost adoptat drept finalități de bază ale procesului educațional, ele fiind incluse în curriculumul național modernizat, care însă nu a fost dezvoltată și în plan metodologic. Un singur exemplu de susținere a acestei strategii de schimbare poate fi considerat ca relevant cel oferit de colaboratorii Centrului Educațional

Pro Didactica, care au elaborat și publicat ghiduri pentru profesori (a se vedea seria: *Pro Didactica, Aici și Acum*) privind implementarea competențelor-cheie în procesul de învățământ.

În ceea ce privește însă elaborarea unei strategii pedagogice în domeniul predării-învățării limbilor vorbite pe teritoriul Republicii Moldova, care să vizeze în mod special eficientizarea predării-învățării limbii române ca maternă și nematernă, care să conducă la culturalizarea vorbirii nativilor în limba română și să intensifice însușirea limbii de stat de către alolingvi, la capitolul respectiv, trebuie să recunoaștem, s-a realizat foarte puțin în plan acțional-strategic. Prin urmare, necesitatea și oportunitatea unei strategii pedagogice de formare a vorbitorului cult/independent (pentru alolingvi) de limba română este evidentă, fiind consemnată de existența mai multor probleme:

- Deși generația nouă de curricula școlare profilează aspecte de modernizare a predării-învățării limbilor și ponderea în Planul-cadru a disciplinei *Limba și literatura română* este suficientă, se constată totuși o ineficiență metodologică în formarea vorbitorului cult/independent de limba română, generată de un nivel profesional insuficient.
- Abordarea strategică a problemelor educației lingvistice nu se regăsește în prim-planul cercetării pedagogice din Republica Moldova, nu sunt elaborate metodologii eficiente de formare a competențelor de comunicare ale elevilor în limba română, deși la nivel european există strategii, politici educative și metodologii de eficientizare a culturii lingvistice, care pot fi preluate și dezvoltate la nivelul învățământului național.
- Comunicarea didactică – un mijloc de eficientizare a procesului instructiv-educativ – este insuficient valorificată la nivelul practicii educaționale, respectiv, discursul didactic nu se realizează la nivelul exigențelor pedagogice actuale, deși se cunoaște impactul puternic pe care interacțiunea profesor-elev o are asupra creșterii eficienței procesului de învățământ.
- Evaluarea constituie elementul soft pentru dezvoltarea competențelor comunicativ-lingvistice, însă acest instrument nu

este valorificat suficient în procesul de formare a vorbitorului cult în limba română, iar existența unui referențial clar de evaluare, transpus în criterii și indicatori de competențe comunicative, ar putea îmbunătăți motivația elevilor în a vorbi limba română.

Considerăm că evaluarea poate juca un rol semnificativ nu doar în activitatea pedagogică de formare a vorbitorului cult de limba română (FVCLR), ci în general, în îmbunătățirea calității și relevanței rezultatelor procesului educațional, concretizate în competențele dobândite la etapa învățământului secundar general. De menționat, în plan european, au fost concepute o serie de inițiative naționale pentru a dezvolta metode de evaluare care pot surprinde complexitatea întregii game de competențe-cheie și care pot măsura capacitatea elevilor de a-și aplica cunoștințele în context. Un accent suplimentar pe o mai bună integrare a competențelor transversale în toate tipurile de evaluare, ar contribui la consolidarea coerenței procesului de învățare și ar sublinia importanța egală atribuită tuturor competențelor-cheie.

1. Strategia pedagogică de formare a vorbitorului cult de limba română

Pentru învățământul secundar general din Republica Moldova, atingerea idealului educațional privind formarea vorbitorului cult/independent (pentru elevii alolingvi) în limba română, implicit și a finalității privind stăpânirea competenței de comunicare corectă în limba română, reprezintă o problemă de mare complexitate, care depășește cadrul disciplinei școlare *Limba și literatura română* și care necesită o abordare strategică proiectată la scara întregului proces educațional organizat pe verticala și orizontala Planului de învățământ, dar și eforturi coordonate din partea tuturor instituțiilor comunitare cu rol și impact educațional (*familia, școala, mass-media, organizațiile publice etc.*).

Or, această problemă complexă ar trebui abordată și soluționată prin mijlocirea unei strategii pedagogice, dat fiind că anume strategia se înscrie în demersul de eficientizare a procesului didactic, prezentându-se

ca un mod funcțional de gestionare a resurselor instructive în vederea atingerii criteriilor de eficiență și eficacitate ale procesului.

În general, *strategia pedagogică* reprezintă o abordare a educației necesară pentru realizarea unui scop specific, prin traducerea în practică a principiilor generale de proiectare a activității de formare-dezvoltare permanentă a personalității și a metodelor de instruire integrate optim la nivelul unui discurs didactic eficient și adaptabil într-un context dat [4].

În cazul învățământului din Republica Moldova, *strategia pedagogică de formare a vorbitorului cult de limba română* trebuie înțeleasă ca un mod funcțional de abordare și de soluționare a unei situații de criză educațională, dar și de gestionare mai eficientă a resurselor instructive, prin relaționarea tuturor elementelor acțiunii educative (*strategii didactice, metode, mijloace, forme de organizare* etc.) și centrarea acestora pe atingerea scopului de FVCLR – anume acest mod de proiectare și organizare strategică poate conduce la „producerea intenționată a unor modificări în structura internă a personalității”.

Strategia pedagogică de FVCLR pornește de la recomandarea lui E. Coșeriu privind necesitatea unei educații lingvistice generale în Republica Moldova [3] și este fundamentată pe aserțiunea că însăși capacitatea de a vorbi este una naturală (o calitate inerentă omului), însă ***transformarea acestei capacități în competență și, mai cu seamă, rafinarea acestei competențe***, țin de instrucție, de educație, în special, de educația lingvistică, iar aceasta se bazează pe cunoașterea, deprinderea și împlinirea în act a unor norme [6]. Strategia vizează scoaterea aspectului cult al vorbirii de sub influența determinismului natural și trecerea sa sub autoritatea omului instruit, apt să-și edifice un limbaj bazat pe norme lingvistice, dezvoltarea *instrumentului normă* făcându-se sub supravegherea avizată a celor instruiți. Altfel spus, vorbirea este furnizorul de material și de posibilități; rațiunea este factorul modelator prin care instrumentul numit *aspect cult* se edifică sub imperiul anumitor principii, care armonizează spiritul limbii cu nevoile de exprimare superioară, iar obișnuința are rolul de a asuma, a fixa și a prezerva ceea ce uzul astfel creat reține și conține [*ibidem*]. Strategia este construită pe coordonatele formării pedagogice a vorbitorului cult stabilite de T. Callo [6], descrie

profilul de FVCLR și vizează abordarea globală, în sistem – prin toate formele educației și prin toate disciplinele de învățământ – a activității de formare–evaluare a competenței de comunicare corectă în limba română în scopul atingerii acestui deziderat de formare, prin valorificarea pedagogică a conceptului de comunicare didactică corectă în limba română și a instrumentarului aferent.

Profilul de FVCLR se bazează pe conceptul de *vorbitor cult*, care presupune un vorbitor (adică o persoană care folosește limbajul articulat) corect informat; cu opinii proprii în raport cu valorile socioculturale și general-umane, care are cunoștințe corecte, multe, diverse; are un nivel înalt de cultură; este bine instruit; care are competențe de vorbire contextuală; care vorbește plăcut auzului și care respectă coordonatele fundamentale ale vorbirii culte și normele limbii literare [6], precum și pe descriptivul competenței de comunicare, în general, și a competenței de comunicare corectă în limba română, care se prezintă în forma unei liste de așteptări de la elevii absolvenți de școală generală. Așadar, vorbitorul cult de limba română stăpânește competența de comunicare corectă în limba română, demonstrând că:

- cunoaște principalele tipuri de interacțiune verbală și registrele de bază ale limbii;
- cunoaște, aplică și respectă în orice act de vorbire orală sau scrisă normele și regulile de bază (*ortografice, ortoepice, gramaticale, de punctuație*) ale limbii române literare;
- stăpânește aptitudinea de a deschide, menține și încheia un schimb verbal;
- recunoaște și respectă particularitățile culturale ale interlocutorului, prin:
 - receptarea și interpretarea de informații, date, opinii, concepte, idei, sentimente în contexte școlare, extrașcolare și profesionale;
 - exprimarea de opinii, idei, argumente și contraargumente, sentimente în contexte școlare, extrașcolare și profesionale;
 - participarea constructivă la interacțiuni verbale în diverse contexte;

- conștientizează impactul limbajului folosit asupra celorlalți
- respectă convențiile de comunicare etc.

Un vorbitor cult, în general, știe să comunice corect nu doar în limba sa maternă, ci și în alte cel puțin două limbi cu care vine des în contact, fără însă a le amesteca, încurca sau schimonosi cuvintele.

Funcționalitatea acestei entități de **vorbitor cult al limbii române** poate deveni realitate în cazul în care vor fi luate ca reper pedagogic următoarele **direcții ale acțiunilor strategice** ce urmează să fie întreprinse pentru a fi realizate dezideratele curriculare ale disciplinei școlare respective, și nu numai:

Direcția 1: Știința pedagogică, în colaborare cu cea lingvistică, urmează să propună școlii, cel puțin sintetic, reperele pedagogice ale **unei lingvistici a vorbirii în școală**, în acord cu necesitățile imediate și condițiile predării.

Direcția 2: A preda și a învăța limba română nu ca o constrângere, ci ca **un angajament liber consimțit** pentru a putea vorbi în această limbă, ca o atitudine a elevului vorbitor față de limbă: dacă vorbești incorect, aceasta înseamnă că te disprețuiești în primul rând pe tine.

Direcția 3: **A studia limba** orizontal (ca sistem) și **a învăța limba** vertical (ca vorbire).

Direcția 4: A dezvolta vorbitorul cult al limbii române pornind de la normele vorbirii, ca **normativitate didactică** a limbii, ca primă dimensiune a vorbitorului cult.

Direcția 5: A pune în valoare, atunci când formăm vorbirea elevului, cunoașterea lui în general. **Experiența cognitivă** a elevului este un factor al vorbirii elevului.

Direcția 6: A învăța în școală nu atât limba, cât faptul **cum poți să crezi în această limbă**, cum poți să semnifici lumea ta și lumea în general.

Direcția 7: **Implicarea activă a profesorilor de alte discipline școlare**, decât limba română, în semnalarea și corectarea greșelilor din vorbirea elevilor, lucru oficializat în una sau altă formă.

Dirrecția 8: Formarea elevului vorbitor pe următoarele **dominante de comportament:** obișnuință, cuviință, normativitate, rațiune.

Dirrecția 9: Pentru a elimina în procesul educațional fenomenul **elevului invalid verbal** și a-l forma ca vorbitor cult al limbii române, este nevoie de valorificarea consecventă și sistematică a vorbirii (vorbirea se învață doar vorbind), pornind de la normativitatea didactică a limbii, bazată pe **principiile:** umanismului; antidogmatismului; utilității publice; responsabilității publice și **coordonatele** fundamentale de: congruență; corectitudine; adecvanță (potrivire); oportunitate; exemplaritate; varietate; convenabilitate; deontologie; liberă acceptare [6].

Strategia pedagogică de formare a vorbitorului cult de limba română se întemeiază pe două tipuri de abordare strategică a acțiunii educative: *abordarea transdisciplinară* și *abordarea interdisciplinară*, are în vedere abordarea integratoare, în sistem, prin toate disciplinele de învățământ, a activității de formare–dezvoltare a competenței de comunicare în limba română și vizează eficientizarea permanentă a acțiunii educaționale/didactice pe două direcții de comunicare pedagogică:

- culturalizarea lingvistică a vorbitorului nativ de limba română prin toate disciplinele de învățământ utilizând instrumentele comunicării didactice;
- formarea intensivă a vorbitorului alolingv de limba română prin activități de instruire bilingvă.

Strategia pedagogică reprezintă o direcție de acțiune globală în ceea ce privește conceptualizarea, proiectarea și realizarea activității de FVCLR, implicit și a competenței de comunicare în limba română, care însă nu conține descrierea modalităților concrete și nici atribuirea de resurse financiare necesare acțiunii propriu-zise. În acest scop, trebuie elaborat un *plan de acțiune*, care reprezintă o operaționalizare a ideilor de bază ale strategiei.

Planul de acțiune (de măsuri sau de implementare a strategiei) reprezintă pasul intermediar între strategia care exprimă „ceea ce dorim să obținem” și realitate, specificând în termeni concreți calea ce trebuie

parcursă „ca să obținem ceea ce dorim”. Altfel spus, o strategie care nu este operaționalizată într-un plan concret de acțiune rămâne la stadiul de „listă de dorințe”, adică indică ceea ce am dori să se întâmple, dar în vederea căruia nu acționăm sistematic.

În vederea implementării la nivel de proces de învățământ a strategiei pedagogice de formare a vorbitorului cult de limba română, au fost determinate nivelurile la care trebuie să se producă intervențiile pedagogice în acest sens (universitar/postuniversitar; școlar / inter- și transdisciplinar; nivelul parteneriatului strategic) și stabilite coordonatele de realizare efectivă a acesteia, care trebuie să se axeze pe: formarea competenței de comunicare corectă și eficientă a cadrelor didactice; formarea conștiinței lingvistice a vorbitorului de limba română (nativ și alolingv); eficientizarea activității de formare–dezvoltare a competenței-cheie de comunicare a elevilor realizată inter- și transdisciplinar; valorificarea textului literar ca resursă pedagogică de formare a vorbitorului cult de limba română și a metodologiilor avansate etc.

Totodată, pentru asigurarea condițiilor de implementare a Strategiei la nivel de proces de învățământ, a fost proiectat un plan de acțiuni strategice, care vizează:

- responsabilizarea tuturor cadrelor didactice pentru corectitudinea vorbirii în școală;
- abordarea transdisciplinară a formării competenței de comunicare în limba română;
- asigurarea unui mediu cult de vorbire în limba română (în familie, grădiniță, în școală, în societate);
- realizarea unor parteneriate educaționale în activitatea de promovare a corectitudinii vorbirii în limba română;
- îmbogățirea permanentă vocabularului neologic al elevilor în limba română;
- cultivarea vorbirii adulților în limba română etc.

Astfel, strategia elaborată are în vedere nu doar *eficientizarea actului de instruire*, ci și *valorificarea pedagogică a mediului*, prin angajarea sa în direcția formării–dezvoltării personalității umane, printr-o educație lingvistică generală și o cultură a comunicării interumane.

În același timp, cercetările realizate în cadrul proiectului a permis atât sesizarea unor fenomene și relații pedagogice noi, relevante în cadrul acțiunii educaționale/didactice de formare a vorbitorului cult de limba română (FVCLR), cât și identificarea, prin intermediul modelării pedagogice, a instrumentelor și mijloacelor didactice necesare pentru intervenția pedagogică în vederea producerii eficientizării, în contextul educațional actual, a activității de FVCLR:

- **la nivel de curriculum școlar:**

- introducerea în curriculumul școlar a obiectivului cadru referitor la FVCLR;
- dezvoltarea curriculumului de LLR din perspectiva formării competenței-cheie *comunicarea în limba română*;
- elaborarea unor curricula opționale în scop de extindere și aprofundare a activităților propuse în curriculumul actual de LLR;
- adaptarea unor curricula disciplinare pentru asigurarea predării unor materii nonlingvistice în limba română (pentru instituțiile cu predarea în limbile minorităților);
- elaborarea unor strategii didactice de eficientizare a activității de FVCLR (pentru vorbitorul nativ; pentru vorbitorul alolingv) ș.a.

- **la nivel de curriculum universitar și postuniversitar:**

- argumentarea necesității restructurării curriculumului universitar și postuniversitar din perspectiva formării cadrelor didactice pentru comunicarea didactică eficientă și corectă în limba română;
- elaborarea unui ghid metodologic pentru cadrele didactice privind cultura pedagogică, competența profesională și vorbitorul cult de limba română;
- elaborarea unor programe, suporturi de curs pentru formarea inițială și continuă a cadrelor didactice, care să sprijine formarea transdisciplinară a competenței-cheie *comunicarea în limba română*.

- **la nivel de standarde profesionale/educaționale:**

- elaborarea standardelor de competență privind comunicarea didactică și interrelaționarea cu elevii (pentru cadrele didactice);

- reactualizarea standardelor de competență comunicativă pentru elevi etc.

- **la nivel de parteneriat strategic:**

- elaborarea unor proiecte de parteneriat educațional.
- promovarea unor exemple de bune practici privind FVCLR etc.

Strategia este gândită pentru a fi aplicată la nivelul practicii pedagogice prin instrumentalizarea *comunicării didactice*, care este văzută ca mijloc de eficientizare a procesului instructiv-educativ, și a unui *nou curriculum școlar*, proiectat în perspectiva formării transdisciplinare a competențelor-cheie, în mod special, a competenței de comunicare în limba română, care să fie pus la dispoziția unui *profesor de calitate*, înzestrat cu competența profesională de *comunicare didactică eficientă*, și stăpânind *metodele și tehnicile active de comunicare*, necesare anume pentru eficientizarea procesului educațional de FVCLR.

Instrumentul *comunicarea didactică*, prin intermediul căreia se transmite *mesajul educațional* proiectat în curriculum reprezintă un element-cheie al strategiei. Este vorba de o intervenție educativă realizată zilnic prin diverse limbaje pedagogice cu caracter referențial (matematic, artistic, istoric etc.), care însă, dacă respectă criteriul de corectitudine lingvistică, poate exercita acea *influență formativă* asupra elevului, capabilă să determine, la rândul ei, o modificare pozitivă a comportamentului său verbal [7].

Cel de-al doilea element-cheie al strategiei îl constituie însuși *modul de organizare a învățării*, pe care formatorul îl proiectează chiar înainte de transmiterea mesajului educațional propriu-zis, atunci când stabilește *strategia didactică*, selectează cu discernământ *metodele verbale*, bazate pe cuvântul scris/rostit corect, respectând particularitățile de vârstă, individuale sau de grup ale acestora și gândite în funcție de scopul și tipul lecției, care pot asigura succesul oricărui demers educațional îndreptat spre formarea competenței de comunicare a elevului, contribuind și la creșterea calității procesului educațional în general.

La baza strategiei au fost puse următoarele principii fundamentale necesare de respectat în activitatea de proiectare și realizare

a acțiunii educative: *principiul abordării globale, al inter- și transdisciplinarității, al parteneriatului și susținerii reciproce, al culturalizării și al exemplului propriu*, la care vom adăuga și cerința normativă de *comunicare corectă și eficientă în limba română*, dat fiind rolul deosebit de important al comunicării pedagogice, în dubla sa ipostază (de instrument și normă de acțiune). Or, anume comunicarea pedagogică, fiind considerată „o comunicare instrumentală, direct implicată în susținerea procesului sistematic de învățare” [*ibidem*], trebuie antrenată totalmente și eficient în realizarea acțiunii educative de formare a vorbitorului cult în limba română, dar și în dirijarea și controlul activității de vorbire a educaților.

Astfel gândită, strategia vizează o mai bună pregătire a pedagogilor pentru discursul didactic și pentru activitatea de comunicare corectă și eficientă în limba română prin cursurile de formare inițială, realizată la colegiile pedagogice și universitățile cu profil pedagogic, pe de o parte, și prin formarea continuă realizată în instituțiile / departamentele de instruire / formare continuă, pe de altă parte. Considerăm că ambele instanțe ar trebui să acorde mai multă atenție pregătirii învățătorilor și profesorilor pentru domeniile *comunicarea didactică eficientă și comunicarea cu elevii de diferite vârste*, având în vedere faptul că, în profesia dată, activitatea verbală este una de bază și că această activitate trebuie realizată obligatoriu într-un limbaj literar.

În această viziune, implementarea în procesul de învățământ a strategiei de FVCLR, implicit și a competenței-cheie de comunicare în limba română, este condiționată de elaborarea a trei documente noi, dar esențiale pentru orice reformă a procesului educațional luat ca întreg, întrucât ele asigură cadrul organizator necesar:

- un nou plan de învățământ, corelat cu noile finalități ale educației – competențele-cheie, care solicită integrare și abordare transdisciplinară a conținuturilor învățării;
- un nou curriculum școlar, construit din aceeași perspectivă transdisciplinară, prin integralizarea pedagogică a unor discipline școlare;

- un nou curriculum universitar / postuniversitar pentru formarea inițială și continuă a profesorilor de la toate nivelurile și disciplinele de învățământ construit din aceeași perspectivă transdisciplinară.

În același timp, strategia pedagogică de FVCLR promovează *colaborarea pedagogică*, venind astfel în sprijinul ideii europene că pentru dobândirea eficientă a unei competențe transversale, cum este și competența de comunicare, profesorii trebuie să proiecteze activități de învățare integrate care să permită elevilor să progreseze către rezultatele învățării la mai mult de o competență în același timp. În acest sens, poate fi de așteptat ca profesorii de matematică să îmbunătățească abilitățile de citire ale elevilor prin evidențierea modelelor specifice de limbaj, care sunt esențiale pentru înțelegerea unui text matematic, dar și să dezvolte gândirea logică în exprimare.

La nivelul disciplinelor lingvistice cuprinse în aria curriculară „Limbă și comunicare”, strategia are în vedere o mai bună articulare metodologică a acestora în sensul formării competențelor comunicative ale elevilor, iar în ceea ce privește disciplina *Limba și literatura română*, strategia prevede o regândire a proiectării curriculare din perspectiva scopului formulat – FVCLR, prin scoaterea în prim-plan a vorbirii / comunicării orale. Astfel gândită, strategia urmărește să producă o schimbare de *atitudine metodică*: profesorii de limba și literatura română, dar și cei de alte discipline lingvistice trebuie să înțeleagă că a face educație lingvistică în școală înseamnă a-i învăța pe elevi să-și vorbească corect limba maternă în diverse situații de comunicare, iar în orice activitate didactică „trebuie să se pornească de la vorbire, nu de la limbă” (E. Coșeriu), rolul profesorului de limbă fiind acela de a-l face pe elev să înțeleagă cum funcționează limba în vorbire.

Cât privește celelalte discipline școlare, strategia vizează *solidaritatea acțională* și angajamentul tuturor cadrelor didactice în realizarea acțiunii educative de FVCLR, asumarea de către toți pedagogii a răspunderii pentru formarea-evaluarea în cheie transversală a competenței de comunicare corectă în limba română și solicită solidarizarea acestora în activitatea zilnică de culturalizare a vorbirii

elevilor în vederea asigurării în toate instituțiile de învățământ a unui mediu cult de vorbire în limba română, ca factor al formării personalității comunicative a elevului.

Strategia elaborată prevede nu doar *eficientizarea actului de instruire*, prin abordarea transdisciplinară a *educației pentru comunicare*, ci și *valorificarea pedagogică a mediului educațional*, prin angajarea sa în formarea–dezvoltarea personalității umane, printr-o educație lingvistică generală și o cultură a comunicării interumane, precum și dezvoltarea, la nivel național, a tezei UNESCO privind necesitatea transformării progresive a mediului social într-o „cetate educativă”.

În sprijinul strategiei de FVCLR, urmează a fi proiectate *modele pedagogice* de eficientizare a activității pedagogice de formare a vorbitorului cult/independent de limba română, implicit și a competenței de comunicare în limba română. Totodată, strategia pedagogică de formare a vorbitorului cult/independent de limba română urmează a fi pusă în aplicare prin intermediul unui întreg arsenal de instrumente pedagogice, ce urmează a fi elaborate, cum ar fi:

- Curriculumul școlar renovat din perspectiva competențelor-cheie;
- Standardele de competență profesională a cadrului didactic privind comunicarea didactică și interrelaționarea cu elevii;
- O concepție privind intensificarea predării–învățării disciplinei *Limba și literatura română* ca limbă nematernă;
- Ghiduri metodologice privind cultura comunicării și cultivarea vorbirii în mediul educațional;
- Modele, metodologii și strategii didactice de eficientizare a activității pedagogice de FVCLR;
- Programe/module de intervenție pedagogică pentru formarea profesională inițială și continuă a cadrelor didactice;
- Curricula adaptate pentru predarea unor materii nonlingvistice în limba română (pentru instituțiile de învățământ cu instruire în limbile minorităților);
- Curricula opționale de extindere și aprofundare a curriculumului de *Limba și literatura română* implementate la nivel de instituție școlară;

- Auxiliare didactice pentru cadrele didactice și elevii din școlile cu instruire în limbile minorităților etnice etc.

În această viziune, prima condiție necesară pentru reușita implementării Strategiei pedagogice de FVCLR ar fi *elaborarea unei noi concepții privind dezvoltarea curriculumului școlar*, care ar trebui să vizeze implementarea conceptului de competențe-cheie la nivelul practicii de predare-învățare-evaluare și care ar trebui să ofere cadrului didactic o viziune mai integratoare și mai eficientă asupra învățării și chiar să determine integrarea competențelor-cheie în praxis-ul educațional.

În al doilea rând, este necesară *pregătirea cadrelor didactice* (în formare sau formate deja), cărora trebuie să li se explice această schimbare de paradigmă, cum trebuie să relaționeze activitatea de predare-învățare disciplinară cu formarea de competențe-cheie și, mai ales, să fie re-orientate spre activități de predare-învățare-evaluare în cheie transversală, urmărind, prin aceleași discipline, atingerea unor finalități mai mari – competențele-cheie – achiziții superioare care conduc spre atingerea unui profil european de formare a absolventului.

În al treilea rând, următoarea acțiune necesară de realizat în vederea implementării strategiei la nivel de proces educațional, între care și competența de comunicare în limba română, ar fi ca teoreticienii să furnizeze practicienilor o *nouă metodologie* de formare-evaluare, adecvată instruirii în bază de competențe-cheie, care să fie sprijinită printr-un *instrumentar adecvat* de aplicare a acesteia, cerințe identificate în cadrul realizării cercetărilor pe teren în vederea determinării nevoilor de consultanță și de sprijin metodologic necesar cadrelor didactice [15], care să descrie *cum și prin ce mijloace pedagogice* concrete pot fi explorate modalitățile inter- și transdisciplinare de formare a noilor finalități educaționale și care să favorizeze construirea unor contexte și situații de învățare de tip integrat.

Din punctul nostru de vedere, această nouă metodologie poate fi elaborată prin valorificarea conceptelor de *acțiune educativă*, *angajare pedagogică*, *strategii didactice interactive* orientate spre formarea-evaluarea competențelor-cheie și *parteneriat strategic* dezvoltat la nivelul fiecărei instituții de învățământ. De exemplu, competența-cheie

comunicarea corectă în limba română poate fi dezvoltată elevilor în cadrul predării-învățării tuturor disciplinelor de studiu, printr-o acțiune educativă coordonată supradisciplinar, prin comunicarea didactică, în care să se angajeze plenar toți pedagogii, asumându-și această finalitate, prin organizarea *expresă* a unor activități de comunicare (profesor-elev, elev-elev), pornind de la niște teme transversale sau cross-curriculare de interes comun, utilizând în acest scop *strategii discursive* și metode didactice specifice comunicării interactive, cum ar fi *explicația, descrierea, exemplificarea, generalizarea, discuția, demonstrația, dezbaterea de idei*.

Astfel, formarea și evaluarea transdisciplinară a competenței-cheie *comunicarea corectă în limba română* devine preocuparea și ținta de formare a tuturor cadrelor didactice, nu doar a profesorului de română, necesare fiind acestui scop următoarele condiții: cunoașterea strategiilor de comunicare eficientă, stăpânirea metodelor comunicativ-verbale, respectarea normelor de vorbire literară în procesul de comunicare didactică și utilizarea unei grile de evaluare incluzând și criteriul de corectitudine a comunicării.

Așadar, fiecare profesor poate să-și aducă partea sa de contribuție la dezvoltarea competenței de comunicare a elevului, așa cum o cere paradigma instruirii centrată pe competențe-cheie, de aceea *parteneriatul pedagogic și corectitudinea vorbirii* se impun ca niște precondiții în proiectarea și realizarea metodologiei de formare-evaluare transdisciplinară a competenței-cheie de comunicare, acestea având funcția de acțiune sinergică exercitată de către toți pedagogii în vederea atingerii finalității respective, prin urmare, cadrele didactice trebuie să ia în considerare *factorul de bază* în proiectarea și realizarea acțiunii educative în viziune transdisciplinară, iar strategiile didactice selectate cu grijă și aplicate corespunzător acestui scop – drept modalități de eficientizare a acestei acțiuni.

În atare ordine de idei, strategia pedagogică de FVCLR nu solicită din partea sistemului mari eforturi financiare, însă eficiența procesului de implementare a strategiei depinde de următoarele condiții pedagogice:

- Solidaritatea și cooperarea între toți actorii educației în ceea ce privește formarea competenței-cheie comunicarea în limba română;

- Adoptarea și practicarea celor mai eficiente metode comunicative de predare-învățare;
- Aplicarea unui instrumentar de evaluare adecvat scopului și finalității educaționale urmărite;
- Asigurarea unui mediu cult de vorbire în procesul educațional.

Strategia pedagogică de FVCLR, implicit și a competenței de comunicare în limba română, o vedem realizabilă pe două circuite ale activității pedagogice de formare: a) la nivel de formare continuă; b) la nivel de arie curriculară și de disciplină școlară; și orientată spre două categorii de formabili: profesorii-formatori și elevii.

Primul nivel vizează elaborarea unor programe/module tematice pentru formarea inițială și continuă a cadrelor didactice, implică un formator de nivel național, care va aborda, printr-un program/modul de intervenție pedagogică, problematica formării-evaluării competențelor-cheie, adresându-se tuturor profesorilor, indiferent de disciplina pe care o predau, pentru a le explica esența conceptului de instruire în bază de competențe-cheie și că rolul profesorului este acum de a proiecta și organiza astfel învățarea, încât să conducă la atingerea acestor finalități de către elevi, respectiv, și pentru a-i convinge de necesitatea formării-evaluării transdisciplinare a competenței-cheie de comunicare a elevilor în vederea soluționării, prin eforturi comune, a unei probleme pedagogice reale în R. Moldova – formarea vorbitorului cult de limba română.

Miza pedagogică superioară a strategiei de FVCLR, implicit și a competenței de comunicare corectă în limba română constă în faptul că, prin intermediul acesteia, profesorii ar trebui să înțeleagă că paradigma instruirii în bază de competențe-cheie a schimbat radical modul de proiectare și realizare a activităților de formare-evaluare, prin a pune învățarea școlară într-o abordare transversală, ceea ce presupune crearea condițiilor favorabile pentru învățarea transdisciplinară și formarea-dezvoltarea culturală *permanentă* a personalității educatului, respectiv, transformarea *calitativă* a școlii într-un context al comunicării culte, într-un mediu de cultură și într-o comunitate educativă.

În concluzie, problema pedagogică privind FVCLR, inclusiv implementarea competenței-cheie de comunicare în limba română,

la nivel de proces educațional poate fi rezolvată doar printr-o *abordare strategică și în sistem*, parcurgând toate etapele specifice realizării unei strategii educaționale – adică, *de la intenție – la aplicare pe teren*, ceea ce presupune analiza condițiilor și a mijloacelor necesare acestui scop, pregătirea resurselor umane și financiare, a instrumentelor necesare, proiectarea și realizarea unui ansamblu coerent de acțiuni coordonate în vederea atingerii scopului propus, cu implicarea factorilor decizionali în implementarea acestora.

O strategie pedagogică de schimbare profundă, proiectată la nivelul întregului sistem și proces educațional, cum este strategia de FVCLR, presupune „coordonarea și interdependența tuturor componentelor câmpului de reformă”, subliniază S. Cristea [4]. În ceea ce privește reforma curriculară în educație, autorul atenționează asupra necesității respectării unor etape logice în proiectarea și realizarea acțiunii de dezvoltare a curriculumului școlar:

Etapa întâi: vizează elaborarea noilor finalități – *ideal, scopuri, strategie, obiective generale* – finalități adefinite, stabilite apoi în Codul Educației, inclusiv lista competențelor-cheie, deci etapa respectivă poate fi considerată ca realizată. Considerăm însă absolut necesară introducerea în toate documentele de politică educațională (planul de învățământ, curriculumul școlar ș.a.) a obiectivului-cadru privind formarea vorbitorului cult de limba română prin toate disciplinele școlare.

Etapa a doua: la această etapă se avansează o nouă structură de organizare a sistemului de învățământ (pe niveluri, trepte, cicluri, arii curriculare) – această etapă a fost începută și realizată doar parțial: la Ministerul Educației a fost elaborat un Cadru de Referințe pentru Curriculum Național, care tocmai vizează o nouă structură de organizare a sistemului de învățământ, ce include ciclurile curriculare, dezvoltă ariile curriculare ș.a. Dar acest document nu a fost finalizat până în prezent, prin urmare, etapa trebuie continuată.

Etapa a treia: aici are loc proiectarea noului curriculum, dar, mai întâi, această proiectare trebuie făcută la nivel de plan de învățământ, care stă la baza oricărei reforme curriculare. Am mai semnalat faptul că la nivel de curriculum școlar, la diverse etape, așa cum prevede metodologia

de evaluare a curriculumului, s-a procedat la corectări și ajustări periodice (esențializarea obiectivelor, aerisirea conținuturilor, centrarea pe competențe ș.a.) în vederea lichidării unor disfuncționalități evidente. Dar probleme cum ar fi aglomerarea disciplinelor școlare în planul de învățământ, respectiv, a conținuturilor de predat-învățat, lipsa de corelare a acestor conținuturi între ele și la problematica lumii actuale, precum și la nevoile reale de formare a tinerilor așa și nu au fost rezolvate până acum, întrucât ele țin de planul de învățământ.

Alături de aceste acțiuni strategice, standardele profesionale ale cadrului didactic ar trebui să includă neapărat și standarde cu referire la competența de comunicare și interrelaționare, comunicarea didactică constituind modalitatea fundamentală a activității de predare-învățare a unor conținuturi specifice, iar în vederea asigurării metodologice a curriculumului proiectat, trebuie elaborate diverse materiale didactice destinate, în special, elevului (ghiduri, culegeri, creștomații etc.), dar și materiale didactice pentru profesor (ghiduri metodologice, metodici, didactici ale specialității etc.), numite și *materiale curriculare*, care să sprijine activitatea pedagogică de FVCLR.

Considerăm că proiectarea unor astfel de acțiuni de schimbare strategică în ceea ce privește activitatea de FVCLR în Republica Moldova se înscrie în tendința de eficientizare a educației lingvistice și are în vedere corespunderea cerințelor unei pedagogii de calitate, iar pentru ca schimbarea să fie de anvergură, aceasta trebuie proiectată din perspectivă transdisciplinară, întemeiată pe caracterul sistemic, axiologic și prospectiv al educației și să se producă printr-o *acțiune strategică* de re-așezare a procesului de învățământ pe osatura *sistemului de competențe-cheie*, ca factor integrator de stabilitate și de creștere a randamentului școlar.

Nu în ultimul rând, strategia pedagogică de formare a vorbitorului cult, implicit și a competenței de comunicare în limba română, ca maternă și nematernă, ar trebui sprijinită prin strategii / politici de stat menite să revigoreze funcțiile limbii române ca factor integrator al statului (*de comunicare interetnică, reglatorie sau de determinare* etc.) și să conducă la consolidarea statutului limbii române ca limbă de stat în

Republica Moldova. În acest sens, Ministerul Educației, Culturii și Cercetării se poate implica în:

- Elaborarea unui Program de stat privind formarea vorbitorului cult/independent de limba română în Republica Moldova, urmat de implementarea unui plan de acțiuni strategice în acest sens dezvoltate la nivelul întregii societăți.
- Elaborarea unei politici educative de aprofundare și intensificare a studierii limbii române ca mijloc de integrare lingvistică, culturală și, mai ales, civică a alofonilor, care poate fi realizat pe două direcții de acțiune pedagogică: a) culturalizarea lingvistică a vorbitorului nativ de limba română; b) formarea intensivă a vorbitorului alolingvi de limba română.
- Formularea unei propuneri guvernamentale privind elaborarea unei noi legislații lingvistice, care să corespundă atât cerințelor vremii, cât și rigorilor internaționale, să prevadă neapărat existența unei singure limbi de stat / de comunicare între etniile conlocuitoare – limba română, fapt ce ar conduce la fortificarea statutului limbii române ca limbă de stat.
- Formularea unei propuneri guvernamentale de inițiere a unui moratoriu privind suspendarea utilizării la nivel de stat a sintagmei „limba moldovenească”, până la modificarea articolului 13 din Constituția Republicii Moldova, prin introducerea sintagmei „Limba română este limba de stat în R. Moldova”.

Or, prin Legea adoptată în a. 1989, care este considerată demult depășită, nu au fost create condițiile motivaționale necesare pentru însușirea limbii române de către etniile conlocuitoare, de aceea se impune revizuirea legislației lingvistice și consolidarea, prin lege, a statutului limbii române în R. Moldova, fapt ce i-ar motiva pe concetățenii alolingvi să însușească această limbă și să devină vorbitori independenți în limba română, ar asigura integrarea lor în societate, ocuparea unei funcții publice, prosperarea lor socială și materială.

BIBLIOGRAFIE

1. Beacco J.-C., Byram M. *Ghid pentru elaborarea politicilor lingvistice educative în Europa*. Consiliul Europei: Dimensiunea Politici Lingvistice, 2003.
2. *Codul Educației al Republicii Moldova*. In: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2014, Nr. 319-324 (634).
3. Coșeriu E. *Identitatea limbii și a poporului nostru*. In: Limba Română, 2006, nr. 4-6.
4. Cristea S. *Dicționar de Pedagogie*. Chișinău: Editura Litera, 2000.
5. Hadîrcă M. *Abordarea transdisciplinară a activității de formare a vorbitorului cult de limba română*. In: Univers Pedagogic, 2016, Nr. 4, pp. 3-9.
6. Hadîrcă M., Callo T., Cazacu T. et al. *Cadrul de referință privind formarea vorbitorului cult de limbă română (vorbitori nativi și alolingvi). Studii de analiză și sinteză*. Chișinău: IȘE (Tipogr. „Impressum”), 2017.
7. Iacob L. *Comunicarea didactică*. In: Psihopedagogie. Iași: Editura Spiru Haret, 1994.
8. Miller B., Singleton L. *Formarea cetățenilor. Corelarea evaluării autentice cu procesul de învățământ în educația civică / referitoare la lege*. Chișinău: Prag-3, 2002.
9. *Recommendation of the European Parliament and of the Council on Key Competences for Lifelong Learning*. In: Official Journal of the European Union, 30.10.2006.
10. *Strategia de dezvoltare a educației pentru anii 2012–2020 „Educația-2020”*. In: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2014, Nr. 345-351 (1014).

II. REFERENȚIALUL METODOLOGIC AL RELAȚIEI LIMBĂ-VORBIRE- COMUNICARE DIN PERSPECTIVA FORMĂRII VORBITORULUI CULT DE LIMBA ROMÂNĂ

Tatiana CALLO,
dr. hab., prof. univ.

Introducere

Acest *Referențial metodologic* își propune să răspundă necesităților actuale privind învățarea limbii române în școală prin explicarea și corelarea în practica educațională a noțiunilor de bază: *limbă – vorbire – comunicare*, prin analiza situației de start, ilustrarea destinației, a acțiunilor de bază și a activităților ce decurg din acestea.

De asemenea, *Referențialul metodologic* are menirea de a așeza pe un teren obiectiv, rațional și pragmatic, decizia privind problemele, activitățile și acțiunile în contextul abordării relației limbă-vorbire-comunicare. El este destinat tuturor actorilor realizării educației lingvistice în școală, începând cu concepătorii de politică educațională și până la cadrele didactice școlare. Pilotarea acestui *Referențial metodologic* se va efectua în cadrul unor dezbateri publice transparente și urmează să fie pus în aplicare prin cooperarea întregii comunități pedagogice și a factorilor sociali responsabili.

Conform *Ghidului pentru elaborarea politicilor lingvistice educative în Europa* [1], sistemele educative naționale au funcția socială de a corecta efectele mecanice previzibile ale ofertei și ale cererii de limbă

și de a promova o educație *europeană pentru limbi*, în care, evident, se înscrie și *cultura vorbirii*. Însușirea limbii nu este doar o disciplină școlară, ci este o competență umană.

1. Analiza situației și contextului în relația limbă-vorbire-comunicare.

Gradul de stăpânire și de folosire a limbii reprezintă o trăsătură definitorie a nivelului cultural și științific al fiecărui popor. Pentru fiecare cetățean – indiferent de vârstă și de profesie – capacitatea de stăpânire și de utilizare a mijloacelor verbale de comunicare desemnează o trăsătură definitorie a pregătirii cultural-științifice a personalității. Sarcina îmbogățirii și perfecționării limbajului la elevi este majoră, constantă și nu aparține ca obiectiv numai studiului limbii, ci tuturor obiectelor de învățământ. Sfera limbajului propriu fiecărui elev rezultă din cumulul sferelor limbajelor (codurilor) asimilate din fiecare știință, la fiecare obiect de învățământ, în toate treptele școlarizării și ale vieții. Limba română, ca limbă maternă și ca obiect de studiu, ocupă deci locul central în ansamblul general de pregătire a elevilor, fiind principalul mijloc de comunicare și de informare. De aceea un obiectiv al predării – învățării limbii române vizează dezvoltarea capacității de comunicare verbală (dezvoltarea vorbirii) și de utilizare a limbii române literare, perfecționarea limbajului și formarea preocupărilor și a deprinderilor de *supraveghere științifică* a exprimării orale.

Limba vorbită (sau scrisă) se modifică permanent. Ea se modifică luând diferite forme, acestea reprezentând manifestările unor *tendințe*. Dintre acestea, unele se transmit, iar altele apar în procesul dezvoltării, sub impulsul unor *factori interni* sau *externi* [7].

De asemenea, nu trebuie să considerăm limba doar *obiectiv*, ca un simplu mediu de împărtășire a ideilor, ci și *subiectiv*, atunci când exprimăm cu ajutorul ei ceva din sufletul nostru. În această funcție limba reprezintă o acțiune spirituală, care se identifică cu expresia. *Vorbirea* este o aplicare concretă a sistemului limbii. Or, această aplicare este o activitate pur intuitivă. Factorul estetic apare la aplicarea individuală a limbii, adică atunci când limba devine vorbire.

Studiul limbii ar avea mult de câștigat, ca instituție spirituală, dacă s-ar cerceta cu mai multă străduință *bogățiile de resurse* de care ea dispune. Limba pe care o vorbim nu reprezintă numai un mediu de înțelegere între indivizi, ci și o nevoie de a *ne exprima pe noi înșine*. La producerea actului vorbirii, trebuie să ținem seama nu numai de simpla formulare a ideilor, dar și de raportul ce există între ele și sensibilitatea noastră. Aceasta înseamnă că la o vorbire individuală, alături de elementul logic, intervine și *elementul afectiv*, care dinamizează expresia [7]. Limba ca atare nu dă elevului cunoștințe directe, ci, ca parte integrantă a culturii, este un mijloc de exprimare a gândurilor despre realitate și ca disciplină școlară este *nelimitată, nemăsurabilă, eterogenă* [2, p. 15].

Azi se vorbește mai mult, deoarece suntem o societate a comunicării. Toată lumea vorbește, scrie, comunică și în acest proces avem mai puțin sentimentul unui registru de limbă *îngrijită, supravegheată, verificată* și percepem mai mult *amestecul*, coexistența greșelilor cu forma corectă. Din cauza acestui „zgomot” al comunicării active, elevii au senzația că se poate orice, că se vorbește oricum, că nu mai există normă. Însă elevii trebuie să aibă formată *competența vorbirii corecte*, a exprimării intelectuale, nuanțate, care le aduce până la urmă succes în viață. Școala trebuie să *compenseze* ceea ce pierd elevii în societatea actuală (atunci când scriu mesaje, SMS, existența violenței de limbaj: înjurături, certuri, scandaluri verbale cu abuz de interjecții etc.).

Limba este un *factor de prestigiu*, care oferă oamenilor un anumit statut. Când vorbește, persoana transmite informații despre lume, dar, concomitent, transmite și ceva despre statutul ei social și cultural. Fiecare trebuie să fie stăpân pe bucățica sa de competență lingvistică [Apud 5].

Funcția și valoarea definitorie a comunicării verbale în devenirea și desăvârșirea ființei umane conferă *cultivării limbii* o valoare pe măsură ireductibilă la acțiunile de *cosmetizare a vorbirii* [9].

Limba ia naștere numai prin vorbire, dar limba poate fi considerată în plan abstract ca existând în afara vorbitorului și independent de vorbire, în timp ce vorbirea nu poate fi concepută în afara limbii și independent de ea [3]. Ca potență, limbajul reprezintă *capacitatea de a vorbi*, trăsătură inerentă a speciei umane, concretizată însă în calitate de

„deținere a limbii” de către indivizi concreți sau ca facultate de a întrebuința codul tradițional al unei comunități umane [8]. Orice expresie lingvistică, fie ea o unitate lexicală sau un enunț, este un „ceva semantic” doar în măsura în care se prezintă ca „alcătuire”, adică structură determinată. Dar nu în modul unui instrument „firesc”, ci ca un rezultat al activității umane care este limbajul [*Apud* 8].

Vorbirea, ca și joaca, este o activitate. Vorbirea este o activitate complexă care unește elemente diferite, propriu-zis lingvistice și non-lingvistice. Vorbirea, adică întrebuințarea limbajului, este o activitate multiformă, în mod analog cu multiplicitatea a ceea ce numim joacă. ireductibilă la unicitatea unei esențe comune a vorbirii. Vorbirea este un mod esențial de activitate în conformitate cu regulile publice, care sunt mai mult sau mai puțin rigide. Vorbirea, adică folosirea unui limbaj în general, face parte din istoria naturală a omului [4, p. 190].

Limba se definește ca un cod, înțelegându-se prin aceasta stabilirea unor corelații între imagini auditive și concepte. Vorbirea este utilizarea, punerea în funcțiune a codului de către subiecții vorbitori. Limba însă este pasivitate pură. Stăpânirea ei face apel în exclusivitate la facultățile receptive ale intelectului, cu precădere memoria [*ibidem*]. Un vorbitor care utilizează un cuvânt într-un mod neobișnuit posedă în principiu o autoritate hermeneutică în raport cu ceea ce înseamnă cuvântul rostit de el. Un vorbitor vrea să spună cu cuvintele sale ceea ce intenționează să spună, iar o interpretare a celor spuse poate fi realizată cu succes numai dacă vorbitorul este interpretat conform intențiilor sale [*ibidem*, p. 479]. Restricțiile nu constau dintr-un sistem de reguli rigide de vorbire, ci din interpretabilitatea ce trebuie asigurată de către vorbitor. Cât de creator are dreptul să fie un vorbitor, cât de mult trebuie folosit limbajul pentru a face posibilă interpretarea, rămâne o întrebare deschisă.

Știința și arta vorbirii trebuie gândite ca o dublă promovare a potențialului elevului, deoarece în măsura în care știința vorbirii stimulează succesul școlar, în aceeași măsură promovează întreaga afirmare a lui în tot cursul vieții. Se favorizează concomitent nevoia de a vorbi, puterea de a vorbi și voința de a o face, toate fiind încoronate de bucuria reușitei. Actul vorbirii presupune efort și curaj. Vorbirea este de

fapt angajarea tuturor simțurilor. Ea trebuie să ofere *bucuria de a trăi* prin împliniri estetice, morale, sociale, spirituale, ea este o artă care-și lasă cucerite teritoriile numai prin strădanii susținute și sistematice [10, p. 19].

Puterea cuvântului dă sentimentul curajului de a exprima idei, elevul eliberându-se de teama paralizantă a criticii altora, oferă posibilitatea de a explora, de a căuta răspunsuri în multitudinea de cunoștințe de care dispune și vrea să le dețină. Limba devine un instrument de afirmare și confirmare a dezvoltării intelectuale, un instrument de construcții plastice care prevede posibilitatea saltului calitativ spre forme expresiv-imaginative elevate, cu un anumit grad de originalitate [*ibidem*, p. 73].

O didactică reușită a comunicării o înțelegem ca un fenomen ce implică mai multe posibilități de a face să corespundă cerințelor școlii moderne: conștientizarea responsabilității de „actor” dată de comunicarea cu sens, dezinhibarea în procesul interlocuțional, valorificarea comunicării integrale, învățarea permanentă a comunicării.

Limba și vorbirea se îmbină ca mijloc și mod de realizare a diferitor aspecte ale activității de vorbire în scopul comunicării subiecților unul cu altul. Limba și vorbirea, ca unitate a mijloacelor și modalităților, sunt mijloc și condiție a comunicării.

Procesul educațional, în marea majoritate, este construit astfel încât activitatea mintală a elevului se află în dependență directă de acele mijloace verbale pe care i le oferă manualul sau profesorul. Dar „împrumutând” elevului anumite mijloace verbale, noi limităm activitatea lui mintală numai în aria acestor mijloace. Profesorul poate propune sarcini ca observarea, analiza, rezolvarea, procedând prin exemplul clasic, vizând astfel doar activitatea gândirii. Dar selecția mijloacelor verbale se face în afara conținutului vorbirii personale a elevului, de aceea treptat entuziasmul elevului scade și apare nesiguranța în forțele proprii. Cunoașterea lingvistică justifică vorbirea și comunicarea, dar nu o substituie, deoarece scopul învățării limbii este de a stăpâni o activitate concretă – vorbirea și comunicarea [3, p. 17].

Conceptul central al vorbirii corecte nu poate fi stabilit doar pe baza factorilor de sistem intern al limbii, ci și în baza celor sociologici,

care determină în mare măsură norma și expresia literară. Cultura vorbirii este interesată de felul cum o persoană folosește discursul în scop de comunicare. Corectitudinea vorbirii este un criteriu indispensabil al culturii vorbirii. Respectarea normelor limbii literare trebuie perceput în școală ca un model ideal.

Problema unității de învățare în cadrul comunicării verbale generează numeroase presupuziții, deoarece însuși sistemul școlar este un mecanism care promovează, actualmente, un ansamblu de atitudini practice. Conținutul comunicării îl formează transmiterea unui conținut semantic în baza unei intenții comunicative, care, la rândul ei, este un regelor al comportamentului comunicativ al locutorilor. Prin urmare, unitatea de bază a învățării este intenția plus realizarea ei, ceea ce echivalează cu o exprimare-mesaj. Intenția este mobilul activității verbale. Comunicarea fără intenție este un puseu al unui vid de vorbire nerelațională, constatatoare sau informativă, dar deloc stimulativă. Se fac evidente două momente relevante ale comunicării – *motivul și intenția*, motivul fiind antecedentul intenției. Mesajul devine informație numai în mișcarea lui, în acțiune, el se află mereu între cei doi locutori, care „se alimentează simultan și acționează adecvat reacțiilor celuilalt [2, p. 82].

Comunicarea este un mecanism continuu și tranzacțional, transversal, implicând participanți care vin din medii diferite. Actorii comunicării sunt și participanți, și coparticipanți. Decodarea se face în același timp cu emiterea, care este beneficiată în comunicarea verbală interpersonală de simultaneitatea codificării. Cel care știe și poate să comunice eficient reușește să obțină ceea ce dorește de la partenerul său, procurându-și bucuria comunicării. Componentele principale ale educației comunicării sunt formarea competenței lingvistice, adică pregătirea de a utiliza limba în activitatea verbal-meditativă; competența pragmatică, pregătirea de a transmite mesajul comunicativ într-o situație comunicativă; competența cognitivă; competența informativă, adică stăpânirea obiectului comunicativ; competența strategică.

Admiterea complementarității dintre gramatică și pragmatică, ca o știință a comunicării, conduce la ideea că prima este guvernată de reguli, iar a doua de principii. Principiile pragmatice fundamentează cele

mai diverse tipuri de activități care presupun colaborarea dintre locutori, inclusiv comunicarea prin limbaj. Principiile esențiale ale pragmaticii sunt principiul cooperativ cu funcție informativă și *principiul politeteii*, cu funcție socială. Perspectiva asupra principiului politeteii este fundamental prescriptivă, politetea fiind înțeleasă ca un set de norme sociale, din care decurg reguli practice de comportament, inclusiv *reguli privind comportamentul lingvistic*. Respectarea normelor caracterizează comportamentul politicos, nerespectarea acestora este considerată impolitețe [6, p. 66]. Pragmatica atribuie conceptului de politete o semnificație largă, considerând-o drept constantă a comportamentului comunicativ, determinată de natura interacțională a proceselor de comunicare, politetea desemnează ansamblul strategiilor lingvistice care servesc la instituirea, menținerea sau dezvoltarea relațiilor interpersonale. Ea este o formă de manifestare a caracterului rațional al activității comunicative. Prin urmare, pragmatica urmărește să răspundă unor întrebări de bun simț pe care și le poate pune orice subiect dacă încearcă să analizeze ce se întâmplă atunci când este în curs de comunicare cu semenii săi. Având ca obiect comunicarea reală, efectivă, prin limbaj, pragmatica este un studiu de o certă valoare practică. Ea poate contribui la armonizarea raporturilor dintre subiecți, poate spori eficiența negocierilor verbale de diverse tipuri [6, p. 104].

2. Destinația abordării limbă–vorbire–comunicare

Astfel, în contextul actual al educației lingvistice valorificarea relației *limbă–vorbire–comunicare în școală este esențială*:

I. Elevii trebuie să conștientizeze că fiecare fenomen în relația *limbă–vorbire–comunicare* are trăsăturile sale specifice, dar *numai în relație contribuie la formarea competenței de vorbitor cult*. Aceste trăsături specifice sunt expuse în *Tabelul* de mai jos.

<i>Limbă</i>	<i>Vorbire</i>	<i>Comunicare</i>
socială	particulară	relațională
sistem	activitate	intenționalitate
normată	flexibilă	imprevizibilă
știință	expresie	influență
generală	individuală	personală
primară	adiacentă	biunivocă
permanentă	schimbătoare	eveniment
paradigmatică	sintagmatică	tranzacțională
durabilă	persistentă	ad-hoc
formă	substanță	substanță activă
potență	realizare	situativă
unitatea de bază – propoziția	unitatea de bază – enunțul	unitatea de bază – mesajul
cunoștințe	capacitate și competență	competență

II. Profesorii trebuie să înțeleagă că educația lingvistică (EL) în școală are următorul *specific pedagogic*:

1. EL înseamnă a pleca de la vorbire, nu de la limbă;
2. EL presupune a învăța elevii să vorbească și să-și dezvăluie personalitatea prin vorbire;
3. EL include o anumită cultură a elevului;
4. EL presupune că cunoașterea semnificației unui cuvânt este dată de întrebuințarea sa în limbaj;
5. Reușita EL este dată de cunoașterea lingvistică și cunoașterea generală a lucrurilor;
6. EL ține cont de faptul că limba este o circumstanță în care se produce elevul;
7. EL se orientează spre formarea unui elev care să poată vorbi în diverse situații;
8. În realizarea EL un rol determinant îl are nu atât limba ca atare, ci vorbirea și comunicarea;
9. EL implică limba în acțiune;

10. EL implică formarea elevului pentru a-l înțelege pe celălalt;
11. EL presupune nu numai învățarea limbii sau ceea ce s-a spus deja, ceea ce e cunoscut deja, ci și ceea ce se poate spune;
12. EL reclamă de a învăța elevul să creeze în limba română, să exprime ceea ce nu s-a exprimat încă;
13. EL înseamnă ca elevul să-și comunice ideile sie, până a le comunica altora;
14. EL presupune a învăța elevul să comunice gândirea, să devină conștient de procesul propriei gândiri.

III. *Obiective*

1. Ridicarea nivelului de vorbire al elevilor în comunicarea didactică și în cea cotidiană în baza conștientizării importanței unei vorbiri culte;
2. Implicarea activă a tuturor cadrelor didactice școlare în formarea vorbitorului cult de limba română la nivelul școlii naționale.

IV. *Dimensiuni de activitate*

	<i>Probleme</i>	<i>Activități</i>	<i>Ațiuni</i>
1.	A considera <i>infrațiunile de vorbire</i> ca infrațiuni asupra propriei identități.	A revizui curriculumul la disciplina școlară <i>Limba și literatura română</i> .	1.1. A introduce în curriculumul disciplinar o dimensiune specială concretă, cu statut obligatoriu, ce vizează cultura vorbirii.
2.	A considera <i>lipsa unui material pentru școală</i> , în care să fie clar expuse regulile vorbirii, drept o încălcare a dreptului elevului la o vorbire corectă și cultă.	A elabora un Ghid metodologic cu titlul „ <i>Regulile vorbirii în școală</i> ” (în colaborare cu specialiștii lingviști în domeniu). A elabora <i>Ghidul</i>	2.1. Elaborarea <i>rețelei L-V-C</i> pentru necesități didactice. 2.2. A valorifica în școală <i>pragmatica lingvistică</i> , în vederea formării

		<p><i>vorbitorului cult</i>, în care să fie expuse cele mai frecvente greșeli de vorbire .</p>	<p>competenței pragmatice a elevilor cu cele 2 reguli de bază: fii clar, fii politicos.</p> <p>2.3. Combaterea atitudinii negative față de corectitudinea vorbirii prin „mass-media” școlară (postere, expoziții, careuri, concursuri etc.).</p> <p>2.4. Valorificarea <i>stilisticii comportamentale</i> în cadrul comunicării verbale interpersonale.</p>
3.	<p>A considera <i>incomplet</i> instrumentul de bază în realizarea educației lingvistice – <i>manualul</i>, fapt ce limitează posibilitățile de formare a elevului ca vorbitor cult.</p>	<p>A revizui manualele școlare prin introducerea a cât mai multor variante de <i>situații de vorbire</i> și <i>situații de comunicare</i>.</p>	<p>3.1. A redacta manualele la alte discipline școlare din perspectiva formării vorbitorului cult.</p> <p>3.2. A aborda limba nu doar ca un instrument, ci și în aspect cultural în toate manualele școlare.</p>

4.	A considera insuficientă actuala proiectare a conținutului valorificat la disciplina școlară respectivă, fapt ce periclitează procesul de formare a vorbitorului cult.	A face școala prietenul limbii române.	4.1. Introducerea în școală a unei ore/lecții speciale: Ora vorbitorului cult (o lecție de analiză a greșelilor de vorbire, nu de limbă, nu de literatură, ci de vorbire). 4.2. A educa atitudinea critică a elevilor față de propriul limbaj și față de propria vorbire (atelier de vorbire în public).
5.	A considera calitatea cadrelor didactice de limba română și a tuturor cadrelor didactice din școală ca una insuficientă în vederea formării vorbitorului cult	A introduce în toate activitățile de formare continuă a cadrelor didactice școlare trainingul „ Vorbitorul cult-factor de prosperare a învățământului din R. Moldova ”.	5.1. A revizui programele de formare continuă la nivelul tuturor categoriilor de cadre didactice. 5.2. A valorifica Deontologia vorbirii în cadrul activităților metodologice cu personalul didactic din școli.

BIBLIOGRAFIE

1. Beacco J.-C., Byram M. *Ghid pentru elaborarea politicilor lingvistice educative în Europa*. Consiliul Europei: Dimensiunea Politici Lingvistice, 2003.
2. Callo T. *Educația comunicării verbale*. Chișinău: Litera Educațional, 2003.
3. Coșeriu E. *Teoria limbajului și lingvistică generală*. București: Editura Enciclopedică, 2004.
4. Ducrot O., Schaeffer J.-M. *Noul dicționar enciclopedic al științelor limbajului*. București: Babel, 1996.
5. *Interviu cu Zafu R.* In: Observator cultural, 2001, nr. 82. [citat 02.19.2018]. Disponibil: http://ro.wikipedia.org/wiki/Rodica_Zafu
6. Ionescu-Ruxăndoiu L. *Limba și comunicare*. București: All Educațional, 2003.
7. *Limba și cultură*. [citat 02.19.2018]. Disponibil: www.unibuc.ro/CLASSICA/thcapidan/cap1.pdf
8. Munteanu E. *Coșeriu E. Fundamente filosofice ale unei „lingvistici integrale”*. In: Hermeneia, număr special, 2005. Iași: Editura Fundației AXIS, 2005.
9. Pâslaru Vl. *Dimensiuni pedagogice ale cultivării limbii române în Republica Moldova*. In: Revista Limba română, 2014, Nr. 3 (225), pp. 135-142.
10. Șoitu L. *Comunicare și educație*. Iași: Casa Corpului Didactic, 1996.

III. CONCEPȚIA PRIVIND INTENSIFICAREA ÎNVĂȚĂRII DISCIPLINEI *LIMBA ȘI LITERATURA ROMÂNĂ* CA LIMBĂ NEMATERNĂ

Angela POPOVICI,
dr., conf. univ.

1. Descrierea situației în domeniu

Limba română, în calitatea sa de limbă de stat, este disciplină obligatorie. Concepția cu privire la intensificarea învățării disciplinei *Limba și literatura română* a fost elaborată în conformitate cu prevederile art. 10 din Codul Educației al Republicii Moldova, care stipulează că *studierea limbii române este obligatorie în toate instituțiile de învățământ de orice nivel și este reglementată de standardele educaționale de stat, inclusiv prin creșterea ponderii disciplinelor studiate în limba română în instituțiile de învățământ general cu altă limbă de predare*. S-a ținut cont și cu Obiectivul specific 1.9 al Strategiei de dezvoltare a educației pentru anii 2014-2020, „Educația-2020”, care stabilește *modernizarea procesului de predare a limbii și literaturii române în școlile cu predare în limbile minorităților naționale prin racordarea Concepției la prevederile Cadrului European Comun de Referință pentru Limbi*.

Conform datelor BSN, în republică activează 214 grădinițe cu un contingent de circa 26150 de copii alolingvi. Doar 30% dintre aceștia beneficiază de activități în limba română, ceilalți copii studiază limba ulterior, la școală, începând cu clasa I. Situația existentă îi dezavantajează din start pe copiii alolingvi. Or, în opinia psiholingviștilor, anume această

etapă este favorabilă pentru începutul studierii unei limbi nematerne. În același timp, *Codul Educației* stabilește că monitorizarea rezultatelor învățării, în învățământul preșcolar, se realizează în baza Standardelor de învățare și dezvoltare a copiilor de la naștere până la 7 ani, precum și a Instrumentului de monitorizare a pregătirii copiilor pentru școală.

În învățământul primar, gimnazial și liceal își fac studiile 58.500 de elevi. Procesul de predare-învățare a limbii și a literaturii române, care oferă elevilor alolingvi șansa de a atinge un nivel suficient de posedare a limbii române, se realizează în 259 de instituții cu instruire în limbile minorităților naționale, în temeiul documentelor reglatoare în vigoare:

1. *Concepția didactică a disciplinei Limba și literatura română pentru elevii alolingvi* (aprobată prin Hotărârea Colegiului Ministerului Învățământului, nr. 17 din 21.11.95);
2. *Standardele de eficiență a învățării la limba și literatura română* (aprobat prin ordinul Ministrului Educației, nr. 1001 din 23 decembrie 2011);
3. *Planurile-cadru* (aprobat pentru fiecare an de studii de către Ministerul Educației, Culturii și Cercetării);
4. *Curriculumul modernizat la limba și literatura română pentru învățământul primar, gimnazial și liceal*, ediția 2010 (aprobat prin ordinul ME nr. 331 din 12.05.2010).

Racordarea Concepției la documentul european, Cadrul European Comun de Referință pentru Limbi, presupune și redimensionarea curriculumului în sensul structurării competențelor în corespundere cu nivelurile descrise în CECRL. În acest sens, curriculumul actualizat trebuie să se axeze pe asigurarea formării competențelor necesare pentru comunicare eficientă și integrare sociolingvistică și profesională a cetățenilor alolingvi. Se impune revederea modalităților de structurare a studiului disciplinei *Limba și literatura română*. Mai mult, studierea literaturii poate fi abordată eficient doar în clasele liceale, atunci când elevii au competențe de comunicare care să le permită acest lucru.

În perioada de după 1989, interesul societății pentru studierea limbii române a sporit considerabil. Predarea limbii române în învățământul preuniversitar, cu toate schimbările de atitudine, a reclamat

atenția mai multor proiecte internaționale, contribuind la redactarea unei noi generații de manuale, fiind elaborat și editat întreg setul de manuale și materiale didactice (ghiduri, fișe didactice, caiete etc.) de către autori și edituri cu experiență în domeniu.

Cu toate acestea, se impune necesitatea modernizării conținuturilor la disciplina *Limba și literatura română*, în vederea asigurării relevanței pentru interesele copiilor și adolescenților de astăzi, pentru perspectivele lor de dezvoltare personală, socială și profesională în calitate de cetățeni activi ai Republicii Moldova.

Analiza SWOT

Puncte forte	Puncte slabe
<ul style="list-style-type: none"> – titluri de manuale prezente pentru clasele I –a XII-a; – atitudine binevoitoare a cadrelor didactice; – clasa de elevi se divizează în grupe; – repartizarea a câte 4 ore pe săptămână; – ghiduri și numeroase materiale didactice suplimentare recomandate de ME. 	<ul style="list-style-type: none"> – lipsa <i>unor politici educaționale</i> consolidate în domeniu, cadrul normativ depășit permit o simulare a studiului limbii și literaturii române; – lipsa motivației elevilor de a studia limba de stat; – plecarea peste hotare a absolvenților; – cadre didactice necalificate; – lipsa produselor curriculare privind studierea limbii române la preșcolari; – rezultate joase la examenul de BAC; – lipsa materialelor audio și video la disciplină; – lipsa mediului de comunicare (UTAG).
<p>Oportunități</p> <ul style="list-style-type: none"> – modificări ale cadrului normativ; 	<ul style="list-style-type: none"> – Amenințări – lipsa unui progres palpabil a rezultatelor elevilor în cadrul evaluărilor naționale;

<ul style="list-style-type: none"> – standarde actualizate; – curriculumul școlar modernizat; – ghiduri metodologice elaborate; – cadre didactice de limba română instruite; – îmbunătățirea competențelor de comunicare în limba română ale cadrelor didactice alolingve, demonstrată prin progresul realizat în cadrul evaluărilor pe final de programe/cursuri; – îmbunătățirea competențelor de comunicare ale elevilor alolingvi în limba română, demonstrată prin progresul realizat în cadrul evaluărilor naționale după clasele a IV-a, a IX-a și a XII-a; – posibilități de integrare pe piața muncii. 	<ul style="list-style-type: none"> – stagnarea acțiunilor preconizate; – prevalarea intereselor politice în raport cu interesele de politică publică, în urma cărora, studierea limbii române nu este percepută de populația matură alolingvă ca fiind una ireversibilă și necondiționată; – lipsa resurselor financiare necesare pentru o serie de acțiuni costisitoare din Plan.
--	---

2. Definirea detaliată a problemei

Instituțiile preșcolare care oferă copiilor alolingvi posibilitatea de învățare a limbii române utilizează diverse abordări de învățare și varia materiale didactice. Pentru ca învățarea limbii române să contribuie substanțial la dezvoltarea *in globo* a copilului, iar nivelul de posedere a limbii române să constituie un instrument de afirmare atât în viața școlară, precum și în cea profesională viitoare, în grădinițe este nevoie de însușirea limbii române în cadrul a cel puțin 5 ore pe săptămână, printr-o abordare conceptuală și metodologică unică.

Introducerea unui studiu oral obligatoriu în grupele medie, mare și pregătitoare din instituțiile de educație timpurie ar facilita mult însușirea limbii române. Or, poate fi preluată experiența de succes a multor țări cu privire la metodologiile aplicate și modelele organizaționale.

Proiectele vizând ameliorarea procesului de predare a limbii române în instituțiile cu instruire în limbile minorităților naționale, implementate de diverse organizații neguvernamentale cu sprijinul financiar oferit de Fundația SOROS Moldova, USAID, ÎCNM al OSCE, Consiliul Europei, Fundația Olandeză CORDAID ș.a. au facilitat procesul de învățare a limbii române de către elevii alolingvi.

Însă, aceste acțiuni de îmbunătățire a predării limbii române s-au dovedit a fi insuficiente, determinând și generând mai multe **probleme** ce necesită a fi soluționate:

- ✓ lipsa produselor curriculare privind însușirea limbii române de către copiii din grupa medie, mare și pregătitoare;
- ✓ axarea prea mare pe studiul literaturii în detrimentul comunicării uzuale într-o societate modernă;
- ✓ lipsa formării cadrelor didactice cu privire la predarea incipientă a studiului limbii române ca limbă nematernă;
- ✓ pregătirea insuficientă a profesorilor, educatorilor (cunoașterea slabă a metodologiilor de predare a limbii române ca limbă nematernă; formarea inițială și continuă insuficiente);
- ✓ lipsa unui Centru Metodic Național de învățare a limbii române de către minoritățile naționale;
- ✓ lipsa motivației elevilor de integrare completă în societate și comunicare cu vorbitorii de limba română;
- ✓ imperfecțiunea politicilor educaționale în domeniu.

3. Documentele de politici și actele legislative relevante pentru soluționarea problemelor abordate

Pentru a soluționa problemele identificate sunt necesare următoarele:

- Elaborarea unei noi legislații privind funcționarea limbilor în Republica Moldova;
- Elaborarea și aprobarea unui curriculum pentru predarea-învățarea limbii române în instituțiile preșcolare;

- Elaborarea și aprobarea unei metodologii eficiente de predare a unor discipline școlare în limba română în instituțiile cu instruire în limbile minorităților naționale;
- Elaborarea și aprobarea propunerii de politici publice pentru predarea-învățarea limbii române în instituțiile de învățământ superior din Republica Moldova (în grupele cu predare în limba rusă);
- Modificarea Hotărârii Guvernului Nr. 381 din 13 aprilie 2006 „Cu privire la condițiile de salarizare a personalului din unitățile bugetare ” *în vederea acordării sporului salarial profesorilor care predau unele discipline școlare nonlingvistice în limba română în instituțiile cu instruire în limbile minorităților naționale, în grupele cu predare în limba rusă.*

4. Instrumentele și căile de soluționare a problemei

Căile de soluționare a problemelor ce țin de intensificarea studierii limbii române ca limbă nematernă pot fi următoarele:

1. Implementarea modelelor de învățare a limbii române în instituțiile de educație timpurie cu program în limbile minorităților naționale.
2. Modernizarea procesului de predare-învățare-evaluare la disciplina *Limba și literatura română* în învățământul primar, gimnazial și liceal.
3. Integrarea sociolingvistică a elevilor alolingvi prin studierea unor discipline școlare în limba română atât în ciclul preuniversitar, cât și în cel universitar.
4. Extinderea mediului lingvistic de comunicare în limba română prin intermediul activităților extrașcolare.
5. Creșterea oportunităților profesionale pentru cadrele didactice alolingve (profesori de alte discipline) prin intermediul formării competențelor de comunicare în limba română.
6. Studierea limbii române, inclusiv prin predarea unor cursuri de specialitate în limba română în proporție de 50%, la ciclul I licență, precum și realizarea studiilor integral în limba română la ciclul II – masterat, ciclul III – doctorat;

7. Susținerea examenului de admitere în limba română la masterat, doctorat;
8. Crearea unui Centru Național Metodic de studiere a limbii române de către educatorii și cadrele didactice, reprezentanți ai minorităților naționale.

Soluționarea problemelor va contribui la îmbunătățirea calității învățării limbii române de către cetățenii Republicii Moldova, reprezentanți ai minorităților naționale. Eficientizarea studiului limbii române în învățământul general va facilita integrarea lingvistică, socială și profesională a absolvenților instituțiilor cu instruire în limbile minorităților naționale, precum și coeziunea socială în ansamblu a cetățenilor, acest demers fiind în deplină rezonanță cu obiectivele procesului de integrare europeană a Republicii Moldova.

5. Indicarea actelor normative ce urmează a fi elaborate/modificate pentru soluționarea problemei

Soluționarea problemelor impune modernizarea didacticii disciplinei prin:

- ✓ Adaptarea Planului-cadru pentru instituțiile cu instruire în limbile minorităților naționale în vederea predării unor discipline nonlingvistice în limba română în conformitate cu politica publică adoptată.
- ✓ Actualizarea Standardelor de eficiență a învățării pentru disciplina *Limba și literatura română* pentru școlile cu instruire în limbile minorităților naționale, în corespundere cu CECRL și Concepția.
- ✓ Elaborarea Curriculumului la limba română (grupele medie, mare și pregătitoare) în instituțiile de educație timpurie cu program în limbile minorităților naționale.
- ✓ Modernizarea curriculumului școlar la disciplina *Limba și literatura română* pentru școlile cu instruire în limbile minorităților naționale, în corespundere cu CECRL, Concepția și Standardele de eficiență a învățării.

- ✓ Stabilirea unui Cadru de referință comun pentru toate instituțiile de învățământ superior privind formarea inițială a profesorilor de limba și literatura română din instituțiile cu instruire în limbile minorităților naționale.
- ✓ Elaborarea Didacticii limbii și literaturii române ca limbă maternă.
- ✓ Elaborarea Regulamentului de organizare și funcționare a Centrului Național Metodic cu privire la studierea limbii române de către educatorii și cadrele didactice alolingve.

6. Evaluarea impacturilor

Concepția cu privire la intensificarea învățării disciplinei *Limba și literatura română* ca limbă maternă va răspunde obiectivelor formulate de specialiștii Comisiei Uniunii Europene pentru Educație, care au etalat dezvoltarea la copii/elevi/studenți a unui sistem de competențe-cheie, fiind asigurate pe parcursul educației, printre care, relevăm, *competența de comunicare într-o limbă maternă*.

În acest sens, prin racordarea concepției nominalizate și stabilirea, în baza acesteia, a unor liste de competențe ca standarde de ieșire, învățământul din Republica Moldova își va proiecta un sistem modern de finalități ale educației, care va furniza procesului de învățământ direcții mult mai clare de formare–dezvoltare a personalității elevului, va asigura o bază reală pentru modernizarea curriculumului școlar și va conduce, în ceea ce privește finalitățile educației, la armonizarea sistemului educațional național cu sistemele de învățământ din Europa.

Modernizarea procesului de învățare a limbii române va contribui la îmbunătățirea calității învățării limbii române de către reprezentanții grupurilor etnice din Republica Moldova, va favoriza coeziunea și integrarea socială și profesională a acestora din perspectiva multilingvismului.

Impactul social

- ✓ *Cadrele didactice alolingve vor avea mai multe posibilități de angajare în instituțiile de învățământ, întrucât vor comunica eficient în limba română.*
- ✓ *Absolvenții instituțiilor de învățământ superior / tinerii specialiști vor avea mai multe oportunități de angajare în câmpul muncii, întrucât competențele de comunicare a acestora în limba de stat vor fi îmbunătățite.*

Impactul economic

- ✓ *Creșterea cotei tinerilor specialiști care vor opta pentru angajarea în câmpul muncii în țară, ceea ce ar contribui la îmbunătățirea situației pe piața muncii.*

Avantaje:

- ✓ *Majoritatea elevilor își vor continua studiile în Republica Moldova;*
- ✓ *Se creează condiții favorabile pentru studierea unor discipline în limba română;*
- ✓ *Organizarea predării unor discipline în limba română conduce la integrarea minorităților în societate.*

Riscuri:

- ✓ *Scăderea numărului de absolvenți ai liceelor, doritori să-și continue studiile în Republica Moldova;*
- ✓ *Rezistența mare ce va fi opusă la nivel de cadre didactice alolingve, de către alți reprezentanți ai minorităților naționale.*

7. Sugestii metodice

7.1. Principiile însușirii unei limbi nematerne

Specificul disciplinei *Limba și literatura română* este determinat de importanța studierii limbii române ca limba de stat și, pe de altă parte, de principiile de predare-învățare-evaluare ale unei limbi nematerne.

Principiul comunicativ-funcțional presupune dezvoltarea integrată a capacităților de receptare și exprimare orală, respectiv de receptare a mesajului scris și de exprimare scrisă. Dezvoltarea competențelor de

comunicare se realizează prin familiarizarea elevilor cu varia situații de comunicare orală și scrisă, cu texte literare și non-literare adecvate vârstei.

Principiul motivațional de percepere a mesajului auditiv este forța motrice a unui învățământ de calitate. Pentru o ascultare eficientă copilul trebuie motivat. Prin urmare, copilul motivat are dorința de a asculta și de a extrage informații în baza materialului lingvistic cunoscut. Considerăm, că, odată cu motivarea copilului de a se implica în actul de audiere activă, va spori motivația însușirii limbii române, în general.

Principiul însușirii orale înaintea celei scrise nu contrazice principiul precedent, întrucât e vorba doar de perioada incipientă a învățării limbii nematerne.

Principiul primatului vorbirii orale dialogate față de cea monologată realizează în mod particular principiul general-didactic bine cunoscut: de la ușor – la greu, de la simplu – la compus.

Principiul instruirii în baza modelelor de vorbire este avantajos prin caracterul său accesibil, econom și eficace. Modelele de vorbire (îmbinări de cuvinte, propoziții, fraze) permit realizarea actului de comunicare chiar în etapa incipientă a studiului.

Principiul însușirii în complex a materiei gramaticale aparținând diferitelor niveluri ale limbii (fonetic, lexical, morfologic, sintactic) se desprinde din caracterul comunicațional al instruirii. De aici și necesitatea formării în paralel a deprinderilor de audiere, citire, scriere și vorbire.

Principiul corelației dintre limba maternă și limba studiată. Lipsa fenomenelor lingvistice în limba maternă prezintă mari dificultăți în perceperea mesajului audiat. În acest context, este foarte important să se atragă atenția la dezvoltarea auzului fonematic, adică la capacitatea de a deosebi semnele vorbirii și de a le identifica, ulterior, cu fonemele respective. Auzul fonematic formează modelele acustico-articulatorii și aplică etaloanele memorizate în timpul recunoașterii noilor mesaje.

Principiul accesibilității se referă atât la materia de studiu, cât și la metodele, procedeele instructive. Accesibilitatea în accepția noastră nu înseamnă numai respectarea principiului de la simplu la compus, de la concret la abstract, de la cunoscut la necunoscut. Materia gramaticală se subordonează necesităților de comunicare imediată. De accesibilitate este

nemijlocit legat *caracterul colectiv al instruirii* și al evidenței particularităților individuale ale elevilor.

Principiul instruirii intensive la etapa incipientă rezidă în volumul mare de informație necesară pentru o comunicare elementară. În afară de modelele de vorbire, elevii trebuie să însușească din start și fenomene gramaticale (pronumele personale și demonstrative, numeralele cardinale, verbele a fi și a avea, cele mai utile substantive și adjective).

7.2. Structura disciplinei

Scopul învățării limbii române se concentrează pe formarea și dezvoltarea competenței de comunicare eficientă în limba română, care include cunoștințe, abilități, atitudini și valori ce permit participarea activă a individului la viața socială și economică.

Studierea limbii române la preșcolari (Nivel A1.1) (de 5 ore pe săptămână) stabilește finalitățile și competențele dezvoltate în procesul de învățare a limbii, prioritar fiind la această etapă formarea competenței de înțelegere la auz și formarea competenței de exprimare orală.

În cadrul activităților accentul se plasează pe formarea competenței lingvistice de comunicare: competenței de pronunție, competenței lexicale, competenței gramaticale.

Finalitățile cursului de studiere a limbii române la preșcolari:

- Formarea auzului intonațional și a auzului fonematic.
- Receptarea la auz a mesajului oral în diferite situații de comunicare.
- Reproducerea sunetelor, grupurilor de sunete, a cuvintelor, a propozițiilor și a diferitor tipuri de texte.
- Realizarea actelor comunicative în diferite situații de comunicare, aplicând normele de utilizare a limbii române literare.
- Producerea actelor de comunicare proprii, cu și fără repere.
- Familiarizarea cu obiceiurile și tradițiile naționale, cu regulile de comportament verbal în limba română.

Etapa primară (Nivel A1), clasa I-a (3 ore pe săptămână), prevede un **curs oral**. Clasa a II-a (4 ore pe săptămână) reprezintă **perioada citit/scrisului** postabecedară. Clasele a III-a și a IV-a (4 ore pe săptămână) reclamă **dezvoltarea vorbirii** (instruirea în complex).

La etapa **primară**, profesorul își va concentra activitățile pe exersarea modelelor sonore, astfel încât, treptat, auzul elevilor să se obișnuiască cu particularitățile noului sistem fonologic, cu caracteristicile articulatorii, de tonalitate, accent și ritm. Cuvintele se ascultă, se receptează și se pronunță cât mai clar, corect, trecându-se succesiv prin faza de receptare-identificare a sunetelor, cuvintelor / lexicului însușit, îmbinărilor de cuvinte, enunțurilor și faza de articulare – emiterie. Astfel, situațiile concrete de comunicare se realizează prin *modele de vorbire* (îmbinări de cuvinte, întrebări și răspunsuri, propoziții simple, dialog, monolog).

Etapa gimnazială (Nivel A2-B1), clasele a V-a – IX-a (4 ore pe săptămână), prevede un curs de **dezvoltare a competențelor de vorbire orală și scrisă** (instruirea integrată). La etapa **gimnazială**, însușirea materiei lingvistice contribuie la formarea abilităților elevilor de a percepe principalele tipuri de texte (nativ, descriptiv, dialogat, argumentativ, informativ) prin *receptarea și reproducerea diferitor tipuri de informații și practicarea comunicării în diverse circumstanțe de raport* (personal, familial, grup social etc.). Totodată, activitățile de comunicare orală și scrisă trebuie să fie echilibrate și să pună elevii în diverse situații de comunicare, încât achizițiile să fie transferate în situații noi de învățare.

Studiul literaturii poate fi **eficient** doar în clasele liceale, când elevii au fluentă în exprimare și suficiente competențe de comunicare.

Etapa liceală (Nivel B2), clasele a X-a – a XII-a (4 ore pe săptămână), orientează spre studierea operelor din literatura română și pune accent pe cultura comunicării și educația lingvistică a elevilor. La etapa **liceală**, sub-competențele vor oferi continuitate în dezvoltare, fapt ce va acoperi dimensiunile unei personalități moderne. Competențele liceanului trebuie să răspundă nu doar modelului absolventului alolingv, ci și finalității educaționale enunțate în Cadrul European Comun de Referință pentru Limbi (CECRL).

Învățământul vocațional (Nivel B2) include un curs specific profesional și comunicativ de *Limba și literatură română* (300 de ore).

Colegiile (Nivel B2) prevăd un curs practic de *Limba și literatură română* cu orientare profesională (minim 300 de ore).

Instituțiile de învățământ universitare (filologie rusă, ucraineană, bulgară, găgăuză etc.), *Nivel C1*, – includ cursul de *Limba și literatura română* (clasică și contemporană).

Pentru grupele de studenți alolingvi din universități, dezvoltarea competențelor de vorbire orală și scrisă se va desfășura în toți anii de studii prin predarea cursurilor de specialitate și se va axa pe lexicul profesional de specialitate (Nivel B2 – C1).

Studiile postuniversitare de Master vor atinge Nivelul C1-C2, nivelul profesional de stăpânire a limbii române.

7.3. Evaluarea competențelor elevilor

Standardele de eficiență a învățării se vor subordona competențelor de comunicare orală și scrisă: audiere, vorbire, citire și scriere.

Evaluarea achizițiilor se va face la sfârșitul unității de învățare, semestru și an școlar. Evaluările se recomandă a fi concepute sub diferite forme (*orale și scrise*) și variate de la o unitate de învățare la alta. Pe lângă formele de evaluare scrise practicate (*dictări, expuneri, eseuri, teste, proiecte*), cele de evaluare orală (*conversații dirijate, interacțiuni verbale, recitaluri* etc.) constată evoluția elevului și nivelul la care se află și de a-l pregăti emoțional pentru integrarea sociolingvistică de succes.

Deși testul unic (în scris) constituie o etapă importantă în evaluarea finală, acesta se dovedește a fi insuficient pentru evaluarea reală a competențelor comunicative ale elevilor.

Evaluarea rezultatelor școlare la disciplina *Limba și literatura română* are drept scop aprecierea competențelor de comunicare orală și scrisă ale elevilor, determinarea nivelului de stăpânire a limbii române și certificarea achizițiilor finale ale elevilor.

Diversificarea instrumentelor de evaluare, inclusiv a celor de evaluare orală, în contexte autentice de comunicare, racordarea lor la nivelurile de competențe stabilite în CECRL va permite creșterea performanțelor elevilor la limba și literatura română.

7.4. Cadrele didactice

Cadrele didactice sunt promotorii educației lingvistice, revenindu-le un rol fundamental în atingerea performanțelor elevilor, în *formarea unor elevi capabili de a se încadra activ în domeniile vieții sociale, de a se familiariza cu valorile umane și culturale, ceea ce ar asigura viabilitatea unei societăți deschise*. Cadrul didactic este responsabil să formeze elevilor spirit activ-participativ, să dezvolte un ansamblu de atitudini și motivații, care îl vor ajuta pe elev să-și dezvolte potențialul și să ia o atitudine pozitivă față de disciplina predată. Totodată, disciplina *Limba și literatura română* trebuie să transmită elevilor o perspectivă a interculturalității prin care aceștia se vor putea apropia și mai mult de complexitatea culturii poporului și de varietatea limbii române.

Pentru asigurarea unui proces calitativ de învățare a limbii române în instituțiile generale de învățământ, este necesară asigurarea pregătirii cadrelor didactice. În acest context, perfecționarea cadrelor didactice, care predau limba și literatura română sau alte discipline în limba română, reclamă participarea acestora la training-uri de dicție, de dezvoltare a abilităților IT, a dexterităților metodologice de predare, la schimburi de experiență atât în țară, cât și peste hotare.

BIBLIOGRAFIE:

1. Bentley S.C. *Listening in the 21st century*. In: International Journal of Listening, 2008, Volume 14.
2. Bocoș M. *Didactica disciplinelor pedagogice. Un cadru constructivist*. Pitești: Editura Paralela, 2008.
3. *Cadrul European Comun de Referință pentru Limbi*. Strasbourg, Diviziunea Politicii Lingvistice, Consiliul Europei. Chișinău: S.n. (F. E.-P. „Tipografia Centrală”), 2003.
4. *Codul Educației al Republicii Moldova*. In: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2014, Nr. 319-324 (634).
5. Cuniță A. *Predarea și învățarea limbilor străine în România în perspectivă europeană*. București: Alternative, 1997.

6. Delors J. (coord.) *Comoara lăuntrică. Raportul către UNESCO al Comisiei Internaționale pentru Educație în secolul al XXI-lea*. Iași: Polirom, 2000.
7. *Dicționar general de științe. Științe ale limbii*. București: Editura Științifică, 1997.
8. Guțu Vl., Cazacu T. *Concepția de predare-învățare a limbii și literaturii române în școlile alolingve*. Chișinău: Editura Litera, 1995.
9. Hobjilă A. *Elemente de didactică a activităților de educare a limbajului (etapa preșcolară)*. Iași: Institutul European, 2008.
10. *Legea Parlamentului Republicii Moldova Nr. 3465 din 01.09.89 cu privire la funcționarea limbilor vorbite pe teritoriul RSS Moldovenești*. In: *Veștile*, 1989, nr. 9/217.
11. Little D., Perclova R. *Portofoliul European al Limbilor. Ghid pentru profesori și formatori ai cadrelor didactice*. Chișinău: S.n. (F. E.-P. „Tipografia Centrală”), 2003.
12. Popovici A. *Teoria formării competenței de audiere. Lingvistică didactică și metodică*. Chișinău: S.n., 2014.
13. *Regulamentul-tip de organizare și funcționare a instituției de educație timpurie*, aprobat prin ordinul ME nr. 297 din 22.04.2016.
14. *Româna ca limbă străină – între metodă și impact cultural*. Coord. L. Braniște. Iași: Casa Editorială Demiurg, 2008.
15. Slama-Cazacu T. *Psiholingvistica – o știință a comunicării*. București: All Educațional, 1999.
16. *Standarde de eficiență a învățării*. Institutul de Științe ale Educației. Chișinău: Lyceum (F.E.-P. „Tipogr. Centrală”), 2012.
17. *Strategia de dezvoltare a educației pentru anii 2014–2020 „Educația-2020”*. In: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2014, Nr. 345-351 (1014).
18. Vrânceanu M., Turchină T. ș.a. *1001 idei pentru o educație timpurie de calitate*. Ghid pentru educatori. Chișinău: Centrul Educațional Pro Didactica, 2013.
19. Гальскова Н., Гез И. *Теория обучения иностранным языкам*. Москва: Издательский центр „Академия”, 2009.

IV. ADAPTAREA CURRICULUMULUI LA ȘTIINȚE, CLASA A III-A PENTRU PREDAREA ÎN LIMBA ROMÂNĂ ÎN INSTITUȚIILE DE ÎNVĂȚĂMÂNT CU PREDARE ÎN LIMBILE MINORITĂȚILOR NAȚIONALE

Tamara CAZACU,
dr. în pedagogie

Adaptarea unor curricula disciplinare, implementate actualmente în școlile cu instruire în limbile minorităților naționale, are în vedere orientarea și pregătirea cadrelor didactice pentru o instruire bilingvă, realizabilă în cazul predării-învățării unor discipline nonlingvistice, în perspectiva trecerii treptate la predarea lor în limba română.

Acțiunea face parte din *Strategia pedagogică de formare a vorbitorului alolingv în limba română*, este circumscrisă ideii de valorificare pedagogică a conceptului de *instruire bilingvă*, care vizează *predarea unei părți a curriculumului, a unei discipline de învățământ într-o altă limbă decât limba maternă* și vizează extinderea însușirii limbii române ca limbă de stat prin intermediul altor discipline școlare. Atare acțiune este fundamentată pe abordarea strategică a învățării limbii române prin *imersiune lingvistică* – metodă valorificată deja în cadrul unor lucrări elaborate: „*Științe. Clasa a III-a. Fișe didactice*” – autor T. Cazacu (2015); „*Educația civică. Clasele a V-a – a VIII-a. Suport didactic*” – autor L. Cibotaru (2015); „*Educația civică. Clasele a IX-a – a X-a. Fișe*

didactice.” – autor L. Frunze (2015); „*Cadrul de referințe privind formarea vorbitorului cult de limba română (vorbitori nativi și vorbitori alolingvi)*” – autori: M. Hadîrcă, T. Callo, T. Cazacu et al. (2017) și care s-a dovedit a fi destul de eficientă în învățarea limbii române ca limbă de stat.

Acestate fiind premisele care au stat la baza realizării prezentei adaptări curriculare a disciplinei școlare „*Științe. Clasa a III-a*”, prezentăm un suport didactic conceput expres pentru asigurarea predării-învățării unor conținuturi ale disciplinei respective în limba română și realizat în acord cu prevederile curriculare.

1.1. COMPETENȚE SPECIFICE

1. Receptarea informațiilor științifice.
2. Explorarea și investigarea lumii înconjurătoare.
3. Comunicarea orală și scrisă utilizând stilul științific.
4. Adoptarea unui comportament adecvat în cadrul mediului natural și al celui social.

1.2. ADMINISTRAREA DISCIPLINEI

Statutul disciplinei	Aria curriculară	Clasa	Nr. unităților de conținut pe clase	Numărul de ore pe an
Obligatorie	Matematică și Științe	a II-a	16	33
		a III-a	18	33
		a IV-a	21	33

1.3. REPARTIZAREA CONȚINUTURILOR PE CLASE ȘI MODULE

Clasa	Conținuturi	Numărul de ore
a II-a	Modulul I. Natura – lumea din jurul tău	3
	Modulul II. Lumea vie	9
	Modulul III. Corpurile cerești	5
	Modulul IV. Mișcarea și timpul	9
Total: 33 de ore		
<i>N.B. 4 ore – evaluări; 2 ore – excursii; 1 oră – la discreție.</i>		
a III-a	Modulul I. Planeta Pământ	5
	Modulul II. Învelișurile Pământului	11
	Modulul III. Lumea vegetală și animală din Republica Moldova	8
	Modulul IV. Protecția mediului înconjurător	3
Total: 33 de ore		
<i>N.B. 4 ore – evaluări; 2 ore – excursii.</i>		
a IV-a	Modulul I. Omul pe Pământ	3
	Modulul II. Omul – ființă biologică	8
	Modulul III. Omul – ființă rațională și socială	11
	Modulul IV. Eu și lumea	6
Total: 33 de ore		
<i>N.B. 4 ore – evaluări; 1 oră – excursie.</i>		

I. ADAPTAREA CURRICULUMULUI. CERINȚE

a. Însușirea terminologiei

Terminologia poate fi ușor însușită de către elevi dacă este organizată logic, deoarece sunt folosite metode specifice de însușire/memorare a vocabularului.

- Terminologia / unitățile lexicale proiectate nu pot fi însușite în volumul prevăzut de curriculumul disciplinar, fiind prea mare.

Didacticienii indică, pentru o oră, capacitatea elevului de însușire a 5-7 unități lexicale noi. Volumul indicat poate crește în condițiile când lexicul este asemănător cu cel din limba maternă / de instruire sau a fost învățat la alte discipline (*continent, ocean* etc. sau la orele de engleză: *margins – margini, orientation – orientare, columns – coloane* etc.). Este important de selectat doar unele noțiuni, cele esențiale, **câte 2-3 unități pentru fiecare tip, clasă, soi etc.**

- Este necesar ca profesorul să le recomande elevilor să construiască propoziții scurte la formularea mesajelor, ideilor, opiniilor ș.a.
- De evitat terminologia dublă: *est – răsărit* etc. pentru a nu majora numărul unităților lexicale care urmează a fi însușite.
- Memorarea terminologiei se va realiza cu succes dacă se vor selecta cuvinte din fondul internațional sau latin, care se aseamănă în ambele limbi, română și rusă.
- Selectarea vocabularului trebuie realizată după criterii adecvate acestui proces: importanța pentru tema dată, frecvență, capacitatea combinatorie cu alte cuvinte ș.a.

b. Parteneriatul didactic va spori realizarea obiectivelor proiectate.

Recomandăm profesorilor de limba română să selecteze, împreună cu învățătorul, temele potrivite și să preia aceste aspecte ale conținuturilor disciplinei nonlingvistice la orele de limba română, ca o completare a temelor similare din curriculumul la limba română (incluzând-o în proiectul de lungă durată cu explicațiile de rigoare). Învățarea în paralel a terminologiei indicate atât la lecțiile de științe (în limba română), cât și la cele de limba română va facilita activitatea profesorilor și elevilor de formare a competențelor proiectate.

c. Forme de organizare. Organizarea activităților didactice în perechi, pe echipe, facilitând însușirea materiei de către elevii alolingvi.

d. Discursul profesorului.

e. Reperele. Calitatea, detalieri.

Sarcinile de comparare (compară obiectele reprezentate) este o activitate complexă. În manual se indică sarcina (a compara), însă nu se oferă repere (întrebări, plan, imagini, scheme completate parțial etc.). Ar trebui concretizate câteva repere (forma, tipul sau cuvinte, îmbinări de cuvinte), în caz contrar elevii vor îndeplini sarcinile cu dificultate.

f. Materiale didactice. Discursul, explicațiile profesorului, însoțite de imagini, postere, filme, scheme, tabele etc. facilitează considerabil înțelegerea, memorarea, aplicarea/construirea propriilor discursuri de către elevi, realizarea diferitor proiecte (ghidați de profesor) pe echipe, în perechi, unele individual.

g. Adaptarea informației.

II. SUB-COMPETENȚE, CONȚINUTURI, ACTIVITĂȚI DE ÎNVĂȚARE, EVALUARE

ADAPTAREA CURRICULUMULUI ȘTIINȚE. CLASA a III-a

*N.B. Adaptările sunt indicate cu albastru.

Sub-competențe	Conținuturi	Activități de învățare și evaluare (recomandate)
1.1. Achiziționarea și utilizarea în comunicarea științifică a termenilor-cheie: <i>Pământ, ape, uscat, țară, capitală.</i>	Modulul I. Planeta Pământ <ul style="list-style-type: none"> ■ Viziuni (științifică și religioasă) despre apariția Pământului. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Prezentarea unor imagini care ilustrează planeta Pământ; ■ discuții privind cele două viziuni despre apariția Pământului, despre călătorii în jurul lumii;
1.2. Reproducerea prin enunțuri simple a viziunilor despre apariția Pământului. Două viziuni.	Facerea lumii – primele două variante (norul de praf și gaze; după Biblie, câte un enunț pentru fiecare zi). Prezentarea se poate realiza printr-un filmuleț, restul materiei, variantelor – succint, în 2-3 enunțuri.	<ul style="list-style-type: none"> ■ jocuri de orientare pe glob și pe o hartă; ■ identificarea Republicii Moldova, a unor localități pe hartă cu indicarea continentului, a țărilor vecine etc.;
1.3. Descrierea unor locuri după un plan propus.	<ul style="list-style-type: none"> ■ Uscatul și apele. ■ Globul pământesc. Harta. Informații succinte despre Pământ.	<ul style="list-style-type: none"> ■ descrierea plaiului natal după un algoritm propus;
1.4. Identificarea diverselor locuri utilizând globul pământesc, harta.	<ul style="list-style-type: none"> ■ Republica Moldova. Capitala Republicii Moldova.	<ul style="list-style-type: none"> ■ proiect tematic „Republica Moldova”;
1.5. Colectarea unor date, informații științifice din surse diferite.	Informație succintă (zona, numărul de locuitori, sectoarele, organele administrative).	<ul style="list-style-type: none"> ■ activități de documentare în Internet; ■ elaborarea unui poster cu diverse aspecte ale naturii Republicii Moldova;

<p>1.6. Proiectarea unor acțiuni de ocrotire a mediului înconjurător.</p>		<ul style="list-style-type: none"> ■ acțiuni de colectare a informațiilor cu privire la starea ecologică globală; ■ identificarea unor acțiuni pozitive/negative ale omului asupra mediului înconjurător local; ■ evaluare – concurs de afișe, alte materiale de sesizare a populației privind impactul negativ al unor acțiuni ale omului asupra mediului ambiant; ■ redactarea unor texte științifice având ca reper termenii: <i>Pământ, glob, hartă, Republica Moldova</i>; ■ evaluare – panou „Terra – casa noastră comună!
<p>2.1. Achiziționarea și utilizarea în comunicarea științifică a termenilor-cheie: solid – lichid – gazos; înveliș, relief, sol, aer, apă, starea apei, curgător – stătător, circuit, fenomene naturale, vreme.</p>	<p>Modulul II. <i>Învelișurile Pământului</i></p> <ul style="list-style-type: none"> ■ Învelișurile interne și externe ale pământului. <p>Unitățile lexicale trebuie selectate riguros, maximum 6-8 (volumul poate fi majorat cu încă câteva unități dacă acestea se aseamănă cu</p>	<ul style="list-style-type: none"> ■ Colectarea informațiilor, desenelor, imaginilor cu referire la înfățișarea planetei Pământ; ■ reprezentarea grafică a învelișurilor pământului; ■ experimente simple de observare a însușirilor corpurilor;

2.2. Distingerea caracteristicilor principale ale învelișurilor interne și externe ale Pământului.	<p>cele din limba maternă: mare – море sau sunt identice: газ – газ); la o lecție, cele esențiale și frecvent utilizate. Sau de proiectat 2 ore la această temă.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ■ clasificarea corpurilor în dependență de starea lor de agregare: solide, lichide...;
2.3. Compararea corpurilor pe baza unor criterii date.	<ul style="list-style-type: none"> ■ Stările de agregare: solidă, lichidă și gazoasă. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ exerciții de comparare a unor corpuri;
2.4. Efectuarea experiențelor simple, pe baza unei fișe de instrucțiuni date.	<ul style="list-style-type: none"> ■ Învelișul solid al Pământului: Formele de relief. Relieful Republicii Moldova. ■ Solul (<i>proprietățile solului, bogățiile subsolului, materiale prelucrate</i>). 	<ul style="list-style-type: none"> ■ evaluare – descrierea unui corp după un anumit algoritm (<i>formă, mărime, culoare, stare de agregare, duritate, transparență</i> etc.);
2.5. Formularea întrebărilor, răspunsurilor referitoare la fenomenele din natură observate.	<p>Structura solului este o temă dificilă prin volumul mare de termeni care trebuie selectați cu grijă. Însușirea unor aspecte ale temei în parteneriat cu profesorul de limba română (la lecțiile de limba română).</p>	<ul style="list-style-type: none"> ■ experiențe pentru evidențierea caracteristicilor solului, apei, aerului;
2.6. Descrierea unor stări, procese, fenomene, folosind terminologia specifică.	<ul style="list-style-type: none"> ■ Învelișul gazos al Pământului: Aerul (<i>proprietățile aerului, temperatura aerului</i>). 	<ul style="list-style-type: none"> ■ lectura unui desen, tabel sau a unei scheme; ■ exerciții de completare de scheme, tabele;
2.7. Măsurarea cu instrumente convenționale și neconvenționale, comparând rezultatele cu propriile estimări.	<p>Ar putea fi însușită componența aerului fără informații suplimentare despre fiecare componentă, doar o familiarizare generală. Mișcarea aerului în linii mari, iar temperatura aerului – la o activitate practică sau în afara orei.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ■ efectuarea măsurărilor temperaturii aerului; ■ înregistrarea, în fișa de observații, a datelor obținute în urma observațiilor și ale măsurărilor;
2.8. Înregistrarea datelor, informațiilor în fișe de observații, tabele, scheme.	<ul style="list-style-type: none"> ■ Învelișul lichid al Pământului: Apa (<i>proprietățile apei, formele apei în natură</i>). <p>Informații referitoare la aspectele apei care</p>	<ul style="list-style-type: none"> ■ evaluare – interpretarea unei fișe de observații despre starea vremii / despre schimbările care se produc în natură, în viața unui animal sau a

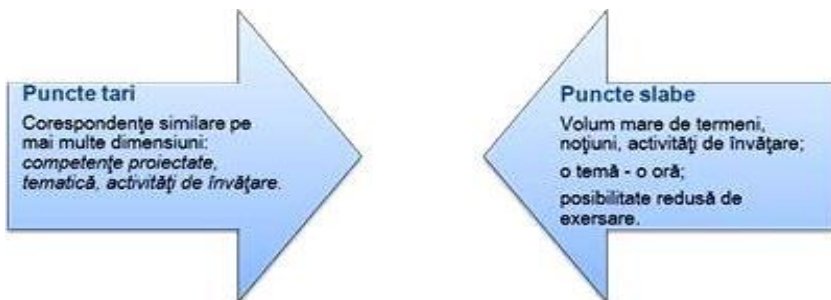
	<p>sunt proiectate, trebuie adaptate din punct de vedere lexical și al lungimii enunțurilor.</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ Circuitul apei în natură. Starea vremii. <p>Rezumat al informației. Formele de precipitații – doar denumirile. Unii elevi, la dorință, ar putea formula noțiuni simple. Buletin meteo. Unele aspecte ale vremii ar putea fi învățate mai în detalii la tema <i>Anotimpurile</i> la lecțiile de limba română în aceeași clasă.</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ Apele curgătoare și cele stătătoare. <p>Enumerări. Exemple. Cursul unui râu.</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ Învelișul viu al Pământului: plantele, animalele și oamenii (<i>grupuri de animale, legături de hrănire între viețuitoare</i>). <p>Selectarea unor teme pentru însușire și în cadrul lecțiilor de limbă română.</p>	<p>unei plante etc.;</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ activități de observare a transformărilor suferite de unele corpuri pe parcursul celor patru anotimpuri (<i>apă, plante, animale</i> etc.); ■ exerciții de recunoaștere pe hartă a oceanelor, mărilor, râurilor, lacurilor.
<p>3.1. Achiziționarea și utilizarea în comunicarea științifică a termenilor-cheie: <i>plante sălbatice, cultivate, medicinale; ierburi – arbuști – arbori; animale sălbatice, domestice; legături de hrănire.</i></p>	<p>Modulul III.</p> <p><i>Lumea vegetală și animală din Republica Moldova</i></p> <p>Se recomandă câte 2-3 plante, animale pentru fiecare categorie. Caracteristici generale.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ■ Discuții după vizionarea unor filme documentare, artistice, cu desene animate despre animale, plante; ■ exerciții de identificare pe planșe a diverselor plante și animale din Republica Moldova; ■ observarea și descrierea verbală a

<p>3.2. Stabilirea relațiilor între părțile componente ale unui sistem studiat (<i>plante spontane și cultivate; animale sălbatice și domestice; lanțuri trofice</i> etc.).</p>	<ul style="list-style-type: none"> ■ Flora spontană: plante de câmpie, plante acvatică, plante de pădure; plante decorative; plante de cultură (<i>livada, via, grădina de legume, cereale</i>). 	<p>unor plante din mediul apropiat;</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ activități în grup în scopul colectării plantelor pentru ierbare (<i>Atenție la plantele rare!</i>);
<p>3.3. Explorarea efectelor factorilor de mediu asupra plantelor și animalelor.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ■ Lumea animală din Republica Moldova (<i>animale sălbatice și domestice</i>). ■ Oamenii. Ocupațiile oamenilor din țara noastră. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ întocmirea unei liste cu măsuri ce pot fi întreprinse în scopul protecției mediului din localitatea natală; ■ colectarea de informații în urma unei excursii, drumeții, expediții; ■ jocuri de rol, dramatizări; ■ redactarea unor reguli de comportare în mediul înconjurător; ■ studii de caz; ■ excursii tematice;
<p>3.4. Argumentarea importanței protejării mediului înconjurător.</p>		<ul style="list-style-type: none"> ■ evaluare – organizarea de expoziții cu obiecte colectate în urma excursiilor; ■ exerciții de diferențiere a condițiilor favorabile și nefavorabile pentru organismele vii.

<p>4.1. Achiziționarea și utilizarea în comunicarea științifică a termenilor-cheie: <i>plante/animale exotice, zonă naturală, grădina zoologică, Cartea Roșie, protecție.</i></p>	<p>Modulul IV. <i>Protecția mediului înconjurător</i></p> <p>Se recomandă câte 2-3 plante, animale pentru fiecare categorie. Caracteristici generale.</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ Plante și animale exotice. ■ Zonele naturale. ■ Grădina zoologică. Grădina botanică. Cartea Roșie a Moldovei. ■ Protecția mediului în care trăiesc. Enumerarea unor acțiuni. Descriere succintă a unor acțiuni la dorință. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Descrierea plantelor și animalelor exotice după un algoritm dat; ■ exerciții de identificare a plantelor și animalelor conform descrierilor propuse; ■ identificarea legăturilor care se stabilesc între lumea vie și mediul de viață; ■ organizarea datelor în tabele și realizarea unor grafice referitoare la informațiile achiziționate; ■ colectarea de informații cu referire la caracteristici și comportamente ale plantelor și animalelor în vederea adaptării la diferite medii (<i>camuflajul, schimbarea culorii, grosimea blănii</i> etc.); ■ elaborarea de jurnale, proiecte referitoare la lumea vegetală și animală din diverse zone ale Pământului etc.
<p>4.2. Descrierea relațiilor între sistemele mediului înconjurător.</p>		
<p>4.3. Înregistrarea unor date, informații despre plante și animale în fișe de observații.</p>		
<p>4.4. Comunicarea rezultatelor în urma observațiilor asupra relațiilor unui sistem.</p>		
<p>4.5. Formularea de probleme pe baza acțiunilor omului (stabilizatoare, perturbatoare) asupra med înconjurător.</p>		

III. ADAPTAREA MANUALULUI ȘTIINȚE, CL. A III-a

3.1. PREMISE CARE PERMIT ÎNVĂȚAREA INTEGRATĂ A DISCIPLINELOR ȘCOLARE ȘTIINȚE ȘI LIMBA ROMÂNĂ

Aria tematică la disciplinele *Limba română* și *Științe*

LIMBA ROMÂNĂ			ȘTIINȚE
Clasa I	Clasa a II-a	Clasa a III-a	Clasa a III-a
COPIII ȘI NATURA	COPIII ȘI NATURA	COPIII ȘI NATURA	
Animalele (domestice, sălbatice)	Fauna	Calendarul (anotimpurile, lunile)	- Republica Moldova. - Capitala Republicii Moldova.
Fructe	Relații om—natură	Florile de primăvară	- Înelișul viu al Pământului: plantele, animalele, oamenii, hrana.
Culorile	Ocupațiile oamenilor	Păsările călătoare	- Lumea vegetală și animală din Republica Moldova.
Anotimpurile	Anotimpul preferat	Lucrări de primăvară	- Plante de câmpie, acvatice, de pădure, decorative, de cultură, legume, fructe, cereale.
	Animalele. Păsările.	Vara, anotimpul vacanței	- Lumea animală din Republica Moldova
	Fruitele și legumele	Toamna – anotimpul roadelor	(domestice și sălbatice), ocupațiile oamenilor.
	Patria		- Grădina zoologică. - Grădina botanică. - Cartea Roșie a Republicii Moldova.

a. CERINȚE FAȚĂ DE FORMULAREA ȘI PREZENTAREA OBIECTIVELOR

Formularea și prezentarea/anunțarea obiectivelor elevilor se realizează în conformitate cu cerințele generale. În situația concretă, predarea în limba română, nematernă, implică respectarea unor cerințe de ordin lexical, gramatical, stilistic, al ritmului vorbirii, al calității articulării cuvintelor, folosirii diferitor repere etc. În acest scop se pot folosi unități lexicale cunoscute, asemănătoare cu cele din limba rusă, fraze scurte, însoțite, dacă e necesar, și de imagini corespunzătoare, în mod special la etapa incipientă de învățare a limbii. Luând în considerare importanța, eficiența folosirii suportului vizual, obiectivele se vor prezenta scrise pe tablă, pe un poster, pe ecranul computerului.

Exemple: Astăzi vom învăța / vom afla:

- ✓ *despre Republica Moldova;*
- ✓ *ce plante cresc și ce animale trăiesc;*
- ✓ *cu ce se ocupă locuitorii;*
- ✓ *specificul zonelor naturale etc.*

b. SUGESTII DE ADAPTARE A MANUALULUI

MODULUL 1

PLANETA PĂMÂNT. USCATUL ȘI APELE.

Terminologie. Lexic care poate fi ușor însușit, învățat de către elevi la lecțiile de limba română, asocieri cu limba rusă): *pământ, continent, ape, ocean, mare, mlaștină, insulă, mijloace de transport, gigantic, a se rupe / a rupe, a traversa, culori.*

N.B.:

- a. Sarcinile de comparare (*Compară obiectele reprezentate*) sunt formulate prea succint, adică fără repere. Ar trebui concretizate câteva repere (forma, tipul etc.) sau oferite cuvinte, îmbinări de cuvinte, imagini, scheme).
- b. Este important ca profesorul să le recomande elevilor să construiască propoziții scurte.

GLOBUL PĂMÂNTESC. HARTA.

Terminologie. De atras atenția asupra cuvintelor: *legendă, scară, deoarece*

elevii cunosc aceste cuvinte cu altă semnificație. De evitat terminologia dublă (sinonimele de tipul: *sud – miază zi; est – răsărit* etc.). Este important să se propună inițial, pentru memorare, doar *est, vest, nord, sud* (terminologie folosită și în limba străină), apoi, cu altă ocazie, la o altă etapă sau temă – și alte variante.

REPUBLICA MOLDOVA. CHIȘINĂU, CAPITALA ȚĂRII.

Terminologie. Repetarea cuvintelor: *oraș (nu localitate urbană), sat, râu, vecin, locuitor, capitală, se află* etc.; însușirea: *suprafață, populație, drapel, sector.*

Identificarea pe harta Republicii Moldova, a statelor vecine, enumerarea și numărarea raioanelor, a celor mai mari orașe.

Memorarea informației generale despre patria noastră (suprafața, numărul de locuitori, moneda, imnul, drapelul).

Capitala republicii: suprafața, sectoare, numărul de locuitori, organele administrative.

Relatarea unor scurte informații despre orașul, raionul, satul unde locuiesc elevii etc.

MODULUL 2

ÎNVELIȘURILE PĂMÂNTULUI.

PĂMÂNTUL. CORPURILE SOLIDE, LICHIDE, GAZOASE.

Terminologie. Repetarea cuvintelor: *corp, formă, culoare, dimensiune, tare, moale, a curge, lapte, miere, nor* etc.; însușirea: *solid, lichid, a se modifica, fum, a înveli, înveliș.*

Tema ÎNVELIȘURILE PĂMÂNTULUI conține numeroși termeni care o fac dificilă.

N.B. Luând în considerare că pentru o temă este rezervată doar o oră, pentru a acorda elevilor sprijin, posibilități de însușire mai accesibile, recomandăm profesorilor de limba română să preia unele aspecte la orele de limba română, ca o completare a temelor similare din curriculumul la limba română (incluzând-o în proiectul de lungă durată cu explicațiile de rigoare). Există această fericită posibilitate, deoarece repartizarea orelor pe teme, la limba română, este mult mai liberă, ceea ce permite însușirea calitativă, în ritm benefic. Învățarea în paralel și la lecțiile de științe va facilita activitatea profesorilor și a

elevilor. Ambii profesori urmează să acorde o atenție sporită însușirii terminologiei conform cerințelor imersiunii lingvistice. Parteneriatul didactic va contribui la realizarea obiectivelor proiectate.

MODULUL 3

LUMEA VEGETALĂ ȘI ANIMALĂ DIN REPUBLICA MOLDOVA. PLANTELE DE CÂMPIE, PLANTELE ACVATICE.

La terminologie/lexic: de micșorat (de cerut însușirea de către elevi) numărul denumirilor de plante, doar câte 2-3 pentru fiecare tip (*de câmpie, acvatice, de pădure, decorative*). La cele *de cultură* se pot învăța mai multe denumiri, deoarece elevii cunosc multe cuvinte, la aceste teme, de la lecțiile de limba română (Temele: **Fruitele, Legumele, Pomii, Plante decorative, Animalele domestice, Sălbatic**).

N.B.:

- a. Poate fi folosit și termenul (plante) *spontane*, căci se aseamănă cu limba rusă – *спонтанный*.
- b. Învățarea, memorarea terminologiei se va realiza cu succes, dacă se vor selecta cuvinte din fondul internațional sau latin, care se aseamănă în ambele limbi, română și rusă, acestea fiind într-un număr suficient: *cicoare – цикорий, pelin – полынь, mac – мак, albăstrița – de la albastru, trifoi – de la trei foi (frunze), timoftica – de la Timofte (Timofei), coada șoarecelui – cunosc ambele cuvinte. Acvatic – acvariu – acva (apă), adică **de apă** (*papură, salcie, broscariță – broscuță, iarba broaștei – iarbă e cunoscut, untișor de apă – cunosc unt, apă, ciuma apelor (ciuma e ciumă), nufăr etc.**

MODULUL 4

PROTECȚIA MEDIULUI ÎNCONJURĂTOR.

Exercițiile din manual sunt interesante, variate, cu un pronunțat caracter funcțional.

Ar fi utilă organizarea activităților didactice în perechi, pe echipe, facilitând însușirea materiei de către elevii alolingvi.

La fel, este necesară folosirea imaginilor, posterelor, filmelor, schemelor, tabelor etc., dar și construirea acestora de către elevi; realizarea diferitor proiecte (ghidați de profesor) pe echipe, în perechi, unele – individual.

c. RECOMANDĂRI PENTRU PROFESOR PRIVIND APLICAREA MANUALULUI

- Sub-competențele proiectate în curriculum sunt realizabile. Profesorul va avea doar grijă să folosească, în discursurile, instrucțiunile sale, vocabular cunoscut/învățat, enunțuri scurte, respectând cerințele față de formularea/adresarea întrebărilor etc.

Elevii claselor a III-a (în temeiul deprinderilor formate la orele de limba română, în clasele I-II și a celor prevăzute pentru formare în clasa a treia) sunt capabili:

- ✓ să identifice diferite aspecte de conținut,
 - ✓ să descrie diferite plante, animale,
 - ✓ să compare două-trei obiecte, fenomene etc.;
 - ✓ să formuleze, pe teme familiare, unele măsuri, acțiuni care urmează să fie întreprinse;
 - ✓ să-și exprime succint opiniile: *(nu) îmi place; e bine/rău; a procedat bine/rău* etc.;
 - ✓ să-și argumenteze succint afirmațiile, folosind enunțuri simple etc.
- La selectarea terminologiei, să se ia în considerare cunoștințele similare obținute în limba rusă, cuvinte însușite la lecțiile de limba română, limba străină etc.
 - Activități de învățare (*asalt de idei, activități în echipe*), folosind scheme, tabele, imagini.
 - Terminologia ce ține de animale s-a învățat la lecțiile de limba română în clasele I-III, mai puțin – cele exotice. În mare parte, sub-competențele sunt realizabile. E necesar de avut în vedere respectarea principiului accesibilității – din punct de vedere lexical și gramatical – la formularea enunțurilor, întrebărilor, discursurilor din partea profesorilor.

BIBLIOGRAFIE

1. Botgros I. et al. *Științe*. In: Curriculum școlar: Clasele 1-4. Chișinău: S.n. (F.E.-P. „Tipografia Centrală”), 2010, pp. 97-119.
2. Cazacu T. Experiențe demne de urmat. Imersiunea lingvistică. In: *Didactica Pro...*, 2013, nr. 1, pp. 16-19.
3. Cazacu T. Însușirea limbii de stat și integrarea socială a alolingvilor. In: *De la diversitatea lingvistică spre educația multilingvă și multiculturală*. Materialele Conferinței Internaționale, 5-6 decembrie 2006. Chișinău: Vector, 2008, pp. 143-146.
4. Cazacu T. Învățarea limbii române – condiție inerentă de formare a personalității integre a elevilor de alte etnii. In: *Personalitatea integrală – un deziderat al educației moderne*. Materialele Conferinței Științifice Internaționale, 29-30 octombrie 2010, IȘE. Chișinău: S.n. (Tipogr. „Print-Caro”), 2010, pp. 179-182.
5. Cazacu T. Limba română în contextul noilor valorizări. In: *Univers Pedagogic*, 2011, Nr. 3, pp. 66-69.
6. Cazacu T. Modele de integrare – experiențe din Letonia, Estonia și Moldova. In: *Didactica Pro...*, 2013, Nr. 2, pp. 3-4.
7. Cazacu T. et al. Disciplina Limba și literatura română (pentru instituțiile de învățământ cu predare în limba rusă). In: *Referențialul de evaluare a competențelor specifice formate elevilor*. Coord. șt.: L. Pogolșa, N. Bucun. Chișinău: S.n. (F.E.-P. „Tipografia Centrală”), 2014, p. 80-108.
8. Cazacu T. *Științe: Clasa a III-a*. Fișe didactice. Chișinău: IȘE (Tipogr. „Cavaioli”), 2015.
9. Cazacu T., Ghicov A., Vicol N. et al. *Perspective metodologice de formare/dezvoltare a competențelor disciplinare ale elevilor în context axiologic*. Culegere de articole. Chișinău: IȘE (Tipogr. „Cavaioli”), 2015.
10. Cazacu T., Iordăchescu I. *Româna pentru toți. Cheia comunicării. Utilizarea verbelor în vorbire*. 3000 de verbe. Chișinău: Editura Integritas, 2008.
11. Cazacu T., Nicolaescu-Onofrei L. Standarde de eficiență a învățării la limba și literatura română pentru instituțiile de învățământ cu limba

- rusă de instruire. In: *Standarde educaționale*. Chișinău: Editura Lexon-Prim, 2012, pp. 27-35.
12. Cazacu T., Nicolaescu-Onofrei L. et al. *Limba și literatura română. Curriculum pentru învățământul primar (clasele I-IV)*. Instituțiile de învățământ preuniversitare cu limba rusă de instruire. Chișinău: Lyceum, 2010.
 13. Cazacu T., Popovici A. et al. *Programul național pentru îmbunătățirea calității învățării limbii române în instituțiile de învățământ general cu instruire în limbile minorităților naționale (2016-2020)*. Planul de acțiuni. In: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2016, Nr. 2-12 (9).
 14. Cibotaru L. *Educația civică: Clasele a V-a – a VIII-a*. Suport didactic. Instituțiile de învățământ cu instruire în limbile minorităților naționale. Chișinău: IȘE (Tipogr. „Cavaioli”), 2015.
 15. Frunze L. *Educația civică: Clasele a IX-a – a X-a*. Fișe didactice. Chișinău: IȘE (Tipogr. „Cavaioli”), 2015.

V. PROGRAME PENTRU FORMAREA CONTINUĂ A CADRELOR DIDACTICE

5.1. Programa

„Formarea–evaluarea transdisciplinară a competenței de comunicare a elevilor”

(Autor: **Maria HADÎRCĂ,**
dr., conf. cerc.)

Descrierea succintă a integrării cursului în programul de studii

Cursul are un statut mai mult de program de intervenție pedagogică și se dorește a fi o propunere constructivistă de completare curriculară a planului de studii elaborat pentru Departamentul *Formare Continuă* al Institutului de Științe ale Educației.

Prin *program de intervenție pedagogică* înțelegem un demers orientat strategic spre susținerea procesului de implementare a curriculumului centrat pe formarea–evaluarea de competențe-cheie, în condițiile când profesorii continuă să fie pregătiți, prin formarea inițială, să predea monodisciplinar, deși anume abordarea transdisciplinară a predării–învățării este necesară, iar aceasta mai întârzie să fie aplicată.

Programul a fost proiectat în urma analizei conținuturilor programelor aplicate la nivelul formării continue în cadrul IȘE, din care s-a dedus această lipsă, și vizează lansarea unui nou modul de formare continuă, cu teme specifice implementării noii abordări curriculare, pentru o mai bună corelare a ofertei de formare cu nevoile reale ale cadrelor didactice și o creștere a eficacității procesului de formare.

Programul se bazează pe valorificarea pedagogică a conceptului de instruire centrată pe formarea de competențe-cheie, ce presupune

abordarea transdisciplinară a predării-învățării și vizează reorientarea cadrelor didactice de la toate disciplinele școlare spre o gândire transdisciplinară a activității de formare-evaluare a competențelor de comunicare ale elevilor.

Programul este destinat tuturor cadrelor didactice care promovează cursurile de formare continuă în cadrul IȘE

Modulul include un sistem de teme transversale necesare de abordat în cadrul activităților de formare continuă a cadrelor didactice de la Institutul de Științe ale Educației în vederea dezvoltării competențelor profesionale de comunicare pedagogică și relaționare, de abordare a activității pedagogice din perspectiva formării competenței-cheie de comunicare a elevilor.

Scopul programului: dezvoltarea competenței profesionale de comunicare pedagogică în perspectiva centrării mesajului didactic pe formarea competenței-cheie de comunicare a elevilor și pe promovarea culturii comunicării în mediul educațional.

Obiectivele vizează:

- Sensibilizarea cadrelor didactice asupra corectitudinii comunicării pedagogice în interrelaționarea profesor-elev.
- Responsabilizarea profesorilor asupra necesității formării-dezvoltării transdisciplinare, prin eforturi comune, a competenței-cheie de comunicare corectă a elevilor.
- Valorificarea modelului transdisciplinar de formare a vorbitorului cult de limba română.
- Dezvoltarea abilităților de colaborare a cadrelor didactice în procesul de formare transdisciplinară a competenței-cheie de comunicare corectă în limba română a elevilor.
- Promovarea limbii literare și a culturii comunicării în mediul educațional.

Metode de formare: *conversația euristică, problematizarea, prelegerea, modelizarea, training-ul, studiul de caz, dezbateră, proiectul.*

Mijloace de formare: *tabla interactivă, proiectorul multimedia, suporturi de curs, grile de evaluare.*

Grupul-țintă: profesorii de la toate disciplinele școlare.

Resurse de timp: 16 ore.

1. **Finalitățile cursului.** La finalizarea cursului beneficiarii vor demonstra că:

- ✓ înțeleg impactul comunicării didactice asupra formării competenței de comunicare a elevilor;
- ✓ cunosc și valorifică principiile și normele comunicării didactice în procesul educațional;
- ✓ selectează cu discernământ metodele comunicative de predare-învățare-evaluare;
- ✓ elaborează strategii didactice inter- și transdisciplinare de formare-evaluare a competenței de comunicare a elevilor.

2. **Strategii de predare-învățare:**

Prelegeri după suportul de curs. Documentare suplimentară în bibliotecă și pe platformele electronice de specialitate. Pregătire de seminarii, referate. Studii de caz.

3. **Strategii de evaluare**

4. **Lucrul individual**

Modulul este conceput pentru a fi implementată în cadrul cursurilor de formare continuă la *Didactica disciplinelor* prin Modulul tematic „*Formarea și evaluarea transdisciplinară a competenței de comunicare*”.

DESIGNUL ACTIVITĂȚII DE FORMARE

	Teme	Teoretice	Practice	Activități individuale	Total
1.	Normativitatea pedagogică și standardele de competență profesională.	2		-	
2.	Comunicarea pedagogică și impactul ei asupra formării competenței de comunicare a elevilor.	2		-	
3.	Modelul transdisciplinar de formare-evaluare a competenței de comunicare a elevilor	2		-	
4.	Strategii inter- și transdisciplinare de formare-evaluare	-	2	-	

	a competenței de comunicare a elevilor.				
5.	Metodologia de formare-evaluare inter- și transdisciplinară a competenței de comunicare. Studiul de caz. Dezbateră. Argumentarea. Proiectul	-	2	-	
6.	Lecții din diverse materii folosind studiul de caz, argumentarea, proiectul și dezbateră	-	4	-	
7.	Consiliere metodologică	-	-	2	16

UNITĂȚILE DE CONȚINUT:

Tema 1. Normativitatea pedagogică și standardele de competență profesională privind comunicarea în mediul educațional.

Normativitatea activității didactice. Conceptele de cultura educației, cultură pedagogică, standard profesional și profesor de calitate. Comunicarea educațională și standardele de competență profesională. Profesorul de calitate – condiție de bază în realizarea unei educații de calitate.

Tema 2. Comunicarea pedagogică și impactul ei asupra formării competenței de comunicare a elevilor.

Comunicarea pedagogică: principiu și normă de acțiune didactică. Calitatea comunicării pedagogice. Rolul comunicării pedagogice normate în activitatea de formare-evaluare a competenței de comunicare a elevilor. Planificarea mesajului educațional necesar de transmis la nivelul corelației optime informare – formare pozitivă. Arta comunicării pedagogice, tehnologia comunicării, tehnicile de comunicare în context școlar.

Tema 3. Modelul transdisciplinar de FVCLR și metodologia de formare-evaluare a competenței de comunicare a elevilor.

Descrierea componentelor structurale ale modelului: sistemul de principii (culturologice, educaționale, ale comunicării); cultura pedagogică (generală, specifică, practică) a cadrelor didactice angajate în procesul de formare-dezvoltare a competenței-cheie de comunicare a elevilor; proiectul curricular de formare a personalității elevului, dezvoltat în

sensul paradigmei curriculumului centrat pe cel ce învață și în perspectiva formării-dezvoltării competențelor-cheie ca finalități educaționale; mediul educațional cult; comunicarea didactică/educațională – instrumentul de bază în realizarea acțiunii educative de formare a culturii comunicării.

Tema 4. Strategii inter- și transdisciplinare de formare–evaluare a competenței de comunicare a elevilor.

Strategie pedagogică și strategie didactică: delimitări conceptuale. Componentele strategiei didactice: sistemul obiectivelor și finalităților; sistemul formelor de organizare și desfășurare a activității educaționale; sistemul metodelor și procedeele didactice; sistemul mijloacelor de învățământ și a resurselor utilizate. Tipuri de strategii didactice: Modalități de abordare inter- și transdisciplinară a formării-dezvoltării competenței-cheie de comunicare.

Tema 5. Metodologia de formare–evaluare a competenței-cheie de comunicare în limba română (perspectivă inter- și transdisciplinară).

Competențele-cheie și temele cross-curriculare. Rolul ariilor curriculare relevante și contribuția pe care fiecare o aduce la competențele transversale. Predarea disciplinelor în cheia temelor cross-curriculare. Abordarea transdisciplinară a formării competenței de comunicare. Metode și tehnici de formare–evaluare inter- și transdisciplinară a competenței de comunicare. Studiul de caz. Dezbateră. Argumentarea. Proiectul.

Tema 6. Lecții din diverse materii folosind studiul de caz, argumentarea, proiectul și dezbateră.

Colaborarea dintre profesori, o condiție a proiectării și realizării activității de formare–evaluare a competențelor-cheie. Dezvoltarea competențelor-cheie/transversale concepută ca un proces colectiv. Proiectarea unor activități de învățare integrate care să permită elevilor să progreseze către achiziționarea în același timp a competenței-cheie de comunicare în limba română (perspectivă inter- și transdisciplinară).

BIBLIOGRAFIE

1. Albu, Gabriel, *Comunicare interpersonală. Aspecte formative și valențe psihologice*. Institutul European, Iași, 2007;
2. Brule, Alain, *Cum dialogăm și cum convingem?* Editura Polirom, Iași, 2000;
3. Callo, Tatiana, *Pedagogia practică a atitudinilor*, Editura Litera, Chișinău, 2014;
4. *Codul Educației al Republicii Moldova*. In: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2014, Nr. 319-324 (634);
5. Crețu, Carmen, *Psihopedagogia succesului*, Editura Polirom, Iași, 1997;
6. Cristea, Sorin, *Axiomele profesorului de calitate*. In: „Tribuna Învățământului”, nr. 1181-1182 din februarie 2013;
7. Cristea, Sorin, *Dicționar de pedagogie*, Editura Litera, Chișinău, 2002;
8. Cristea, Sorin, *Dicționar enciclopedic de pedagogie*. Volumul 1. Didactica Publichind House, București, 2015;
9. Cucuș, Constantin, *Comunicarea didactică*. In: *Pedagogie*. Polirom, Iași, 1998;
10. Hadîrcă, Maria, *Abordarea transdisciplinară a formării competenței de comunicare*. In: *Univers Pedagogic*, 2016, Nr. 4, pp. 29-36;
11. Hadîrcă, Maria, *Educația lingvistică în R. Moldova și problema formării vorbitorului cult*. In: *Cadrul de referință privind formarea vorbitorului cult de limbă română (vorbitori nativi și alolingvi): Studii de analiză și sinteză / M. Hadîrcă, T. Callo, T. Cazacu [et al.], IȘE (Tipogr. „Impressum”), Chișinău, 2017, pp. 47-58;*
12. Hadîrcă, Maria, *Normativitatea pedagogică, comunicarea educațională și profesorul de calitate*. In: *Didactica Pro...*, 2017, Nr. 4 (104), pp. 11-16;
13. Hadîrcă, Maria; Marin, Mariana, *Strategii de eficientizare a formării vorbitorului cult de limba română*. In: *Univers Pedagogic*, 2017, Nr. 1 (53), pp. 9-14;
14. Iacob, Mihaela Luminița, *Comunicarea didactică*. In: *Psihopedagogie*, Editura Spiru Haret, Iași, 1994;
15. Mucchielli, Alex, *Arta de a comunica. Metode, forme și psihologia situațiilor de comunicare*, trad. rom., Editura Polirom, Iași, 2005;
16. Pali, Alexei, *Cultura comunicării*, Ed. a 5-a, revăz. și compl., Editura Epigraf, Chișinău, 2008;

17. Peretti, André de; Legrand, Jean-André; Boniface, Jean, *Tehnici de comunicare*, Editura Polirom, Iași, 2001;
18. Rășcanu, Ruxandra, *Psihologie și comunicare*, Editura Universității din București, București, 2003;
19. *Standardele profesionale de evaluare a competențelor cadrelor didactice din învățământul primar, gimnazial și liceal*, Editura Cartier, Chișinău, 2007;
20. Șoitu, Laurențiu, *Pedagogia comunicării*, Institutul European, Iași, 2001.

5.2. Programa cursului „Cultura comunicării”

(Autor: **Mariana MARIN**,
dr., conf. univ.)

STANDARD DE FORMARE PROFESIONALĂ: Programa prevede 4 ore, inclusiv 2 ore teoretice și 2 ore practice.

SCOPUL: dezvoltarea competențelor cadrelor didactice în proiectarea strategiei de dezvoltare și autodezvoltare a culturii comunicării pedagogice.

COMPETENȚE VIZATE:

- Abordarea sistemică a fenomenelor lingvistice, urmărind înțelegerea profundă a mecanismelor funcționării limbii în scopul utilizării ei corecte;
- Argumentarea utilității culturii comunicării pedagogice în formarea relațiilor elev—elev; profesor—elev; profesor—profesor; profesor—cadru managerial prin înlăturarea barierelor pedagogice.

METODE DE FORMARE: *trainingul, prelegerea, conversația euristică, brainstormingul, dezbateră, problematizarea, studiul de caz, jocul de rol, modelarea, simularea de situații, metoda construcțiilor de modele, metoda proiectului, metoda obstacolelor, lucrul cu suportul de curs, consilierea etc.*

MIJLOACE DE FORMARE: În vederea desfășurării cu succes a programului vor fi utilizate resursele spațiale ale IȘE (sălile de curs); computere; tabla interactivă, proiectorul multimedia; TV; copiatoare; suporturi de curs etc.

RESURSE DE TIMP: 4 ore.

FORME ȘI MODALITĂȚI DE EVALUARE: Se vor promova diverse modalități de evaluare formativă.

GRUPUL-ȚINTĂ: cadrele didactice din învățământul general.

DESIGNUL ACTIVITĂȚII DE FORMARE

Nr. d/o	Conținutul	Teoretice	Practice	Total
MODULUL A:				
1.	Cultura comunicării pedagogice.	2		2
2.	Caracter normat și caracter cultivat al limbii literare.		2	2
	Total pentru modul:	2	2	4

UNITĂȚILE DE CONȚINUT:

Tema 1. Cultura comunicării pedagogice.

Comunicare și etichetă. Eticheta. Principii și reguli de comportament civilizat. Comportamentul în viața profesională. Stiluri de vorbire. Stilul oficial, stilistica practică. Rolul contextului în comunicare. Ascultarea activă. Arta de a pune întrebări. Stabilirea contactului. Tehnici de formulare a întrebărilor. Tipuri de întrebări: introductive, de culegere a informației, de control, de orientare, de confirmare, de cunoaștere, de tatonare, contraîntrebări, alternative, de provocare, concluzive etc. Pregătirea și susținerea prezentării în public. Noțiuni de seminar și conferință (particularități comune și diferențe). Organizarea unui seminar, conferințe.

Tema 2. Caracter normat și caracter cultivat al limbii literare.

Trăsături distinctive ale normei literare. Caracteristicile normei literare d.p.d.v. al funcționării sale sincronice/diacronice. Importanța cunoașterii și respectării normelor. Importanța utilizării lucrărilor normative. Norma

literară și uzul. Greșeala lingvistică. Tipologia greșelilor în funcție de compartimentele limbii. Abaterile fonetice. Greșeli morfologice. Greșeli sintactice. Greșeli stilistice. Abateri de natură lexicală. Acordul/dezacordul gramatical – situații frecvente în exprimarea scrisă și orală actuală. Alte tipuri de greșeli. Greșeli de omisiune. Greșeli relative. Ortografia românească. Reguli de utilizare a semnelor de ortografie. Punctuația limbii române. Semnele de punctuație.

BIBLIOGRAFIE

1. Bertrand, Claude-Jean, *Deontologia mijloacelor de comunicare*, Institutul European, Iași, 2000;
2. Bodea, Gabriela, *Comunicarea: expresie și deontologie*, Casa Cărții de Știință, București, 2007;
3. Briggs, Asa; Burke, Peter, *Mass-media, o istorie socială. De la Gutenberg la Internet*, Editura Polirom, Iași, 2005;
4. Câmpeanu-Sonea, Eugenia, *Comunicare, conflict și dialog în procesul managerial*, Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2005;
5. Carrier, Bruno, *L'analyse économique des conflits. Éléments d'histoire des doctrines*, Publications de la Sorbonne, Paris, 1993;
6. Caune, Jean, *Cultură și comunicare. Convergențe teoretice și locuri de mediere*, trad. rom., Editura Cartea Românească, București, 2000;
7. Șchiopu, Constantin; Vilcu, Marcela, *Comunicarea: Greșeli și soluții. Problemar la limba română*, TOCONO, Chișinău, 2014;
8. Cuilenburg, J.J. Van; Scholten, Olaf, Noomen, G.W., *Știința comunicării*, Editura Humanitas, București, 1991;
9. Harris, Philip; Moran, Robert, *Managing Cultural Differences*, 3rd edition, Gulf Publishing Divizioni, Houston, 1989;
10. McGregor, Douglas, *The Human Side of Enterprise*, Annotated Edition, McGraw-Hill, New York, 2005;
11. Miège, Bernard, *Gândirea comunicățională*, trad. Maria Ivănescu, Editura Cartea Românească, București, 1998;
12. Mucchielli, Alex, *Arta de a comunica. Metode, forme și psihologia situațiilor de comunicare*, trad. rom., Editura Polirom, Iași, 2005;
13. Mucchielli, Alex, *Arta de a influența. Analiza tehnicilor de manipulare*, trad. rom., Editura Polirom, Iași, 2002;
14. Palii, Alexei, *Cultura comunicării*, Ed. a 5-a, revăz. și compl., Epigraf,

- Chișinău, 2008;
15. Pânișoară, Ion-Ovidiu, *Comunicarea eficientă*, Editura Polirom, Iași, 2003;
 16. Peretti, André de; Legrand, Jean-André; Boniface, Jean, *Tehnici de comunicare*, Editura Polirom, Iași, 2001;
 17. Popa, Mirela, *Etica afacerilor și managementul*, Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca, 2006;
 18. Prutianu, Ștefan, *Antrenamentul abilităților de comunicare*, Editura Polirom, Iași, 2004;
 19. Runcan, Miruna, *Introducere în etica și legislația presei*, Editura ALL Educațional, București, 1998;
 20. Voicu, Monica; Rusu, Costache, *ABC-ul comunicării manageriale*, Editura Danubius, Brăila, 1998.

5.3. Programa cursului „Cultura comunicării”. Studii superioare de Masterat, ciclul II

(Autor: **Mariana MARIN,**
dr., conf. univ.)

1. Descrierea succintă a integrării cursului în programul de studii.

Cursul *Cultura comunicării* reprezintă o disciplină fundamentală, obligatorie pentru studiile superioare de masterat la specializarea *Management educațional*, calificarea *Master cercetător în Management educațional*.

Cursul prevede 150 ore, inclusiv 18 ore teoretice, 20 ore seminare și 112 ore lucrul individual.

Prin conținuturile sale cursul contribuie efectiv la realizarea scopului major al studiilor superioare de masterat: formarea *personalității integre, competente profesional*, capabilă să facă față cerințelor actuale și de perspectivă ale pieței educaționale locale și internaționale.

Cursul se studiază în semestrul I, anul II de studiu. În cadrul studierii cursului *Cultura comunicării* intenționăm să creăm un cadru

formal, riguros fundamentat științific, cu relevanță aplicativă, în care să se formeze viitorii cercetători în domeniul managementului educațional, conform unui traseu individualizat.

Finalitatea majoră a studierii cursului reprezintă formarea și dezvoltarea competenței de comunicare, aceasta reprezentând o competență cheie recomandată de Uniunea Europeană precum și o competență generală a specialistului în științe ale educației.

2. Competențe specifice dezvoltate în cadrul cursului:

- competența de abordare sistemică a fenomenelor lingvistice, urmărind înțelegerea profundă a mecanismelor funcționării limbii în scopul utilizării ei corecte;
- competența de cunoaștere a terminologiei pedagogice pentru crearea discursului didactic al profesorului;
- competența de interpretare a câmpului conceptual al termenilor: comunicare umană — comunicare didactică — comunicare pedagogică — cultura comunicării pedagogice;
- competența de argumentare a utilității culturii comunicării pedagogice în formarea relațiilor elev—elev; profesor—elev; profesor—profesor; profesor—cadru managerial prin înlăturarea barierelor pedagogice;
- competența de prezentare a unui discurs pedagogic prin utilizarea dimensiunii științifice (limbajul științific pedagogic) și dimensiunii interpersonale (limbajul afectiv-atitudinal, relațional) a comunicării prin abilități de a corecta, de a analiza și de a se exprima corect;
- competența de aplicare a cunoștințelor teoretice în efectuarea activităților aplicative;
- competența de proiectare a strategiei de dezvoltare și autodezvoltare a culturii comunicării pedagogice.

3. Finalitățile de studiu realizate la finalizarea cursului.

La finalizarea cursului beneficiarii vor demonstra că:

- ✓ analizează critic concepțiile, principiile și direcțiile care stau la baza comunicării eficiente;

- ✓ desfășoară activități de comunicare cultă și eficientă pentru beneficiile educaționale;
- ✓ elaborează diverse modele de prezentări științifico-didactice și alte produse ale comunicării pedagogice;
- ✓ mențin o comunicare eficientă în context educațional pe baza principiilor culturii comunicării;
- ✓ realizează interviuri și discursuri pe baza deontologiei comunicării.

4. Strategii de predare–învățare

Studiul după suportul de curs, bibliografie. Documentare suplimentară în bibliotecă, pe platformele electronice de specialitate și pe teren. Pregătire seminarii, teme, referate, portofolii și eseuri. Prelegeri interactive. Brainstormingul. Dezbateri. Controverse academice. Studii de caz. Analiza documentelor curriculare.

5. Strategii de evaluare

- a. **Evaluarea curentă** include 60% din nota finală și designează media evaluărilor curente stabilită în baza participării masteranzilor la activitățile solicitate de profesor în cadrul prelegerilor, seminarelor și altor lucrări (*discuții, dialog didactic, dezbateri, lucrul în grup, referate științifice, răspunsuri individuale la seminare, asimilarea materialului bibliografic obligatoriu*).
- b. **Evaluarea finală** semnifică 60% din media evaluărilor curente și 40% din nota obținută la examen scris.
- c. **Lucrul individual** ghidat de profesor include studiul suplimentar al materialelor din cadrul cursului modular, consultații suplimentare pentru studenții cu un rating scăzut, care întâmpină dificultăți la realizarea sarcinilor de studiu, organizarea activităților cu utilizarea formelor interactive, inclusiv a discuțiilor; realizarea evaluărilor curente; verificarea testelor, lucrărilor de control, eseurilor, referatelor, rapoartelor, portofoliilor, studiilor de caz etc.

6. Distribuirea orelor pe teme:

Nr.	Temele	Nr. de ore		Nr. total de ore	Lucrul individual
		Prelegeri	Seminare		
1.	Comunicarea și cultura.	2	4	6	20
2.	Deontologia comunicării.	4	4	8	20
3.	Cultura comunicării pedagogice.	4	4	8	20
4.	Caracter normat și caracter cultivat al limbii literare.	4	4	8	24
5.	Tehnici de formare și menținere a comunicării eficiente.	4	4	8	28
	Total:	18	20	38	112

7. Unitățile de conținut

Tema 1. Comunicarea și cultura

Cultura – bază a comunicării. Comunicarea interculturală și cultura organizațională Relațiile de comunicare și empatia. Bariere în comunicare. Vorbitorul cult și imaginea în societate. Metacomunicarea. Descifrarea limbajului verbal al metacomunicării. Elemente de programare neurolingvistică. Comunicarea nonverbală. Imaginea ca o componentă esențială în lumea contemporană. Conceptul de imagine. Imaginea personală. Limbajul vestimentației. Paleta culorilor. Garderoba feminină și masculină. Conflictologia. Arta rezolvării conflictelor. Tipuri de conflicte. Strategii de rezolvare a conflictelor.

Tema 2. Deontologia comunicării

Deontologia comunicării, saltul spre civilizație. O tipologie a codurilor deontologice. Repere ale unor coduri deontologice cunoscute. Valorile și sistemul atitudinal al individului. Legități ale comunicării. Probleme versus persoane. Concret versus general. Pragmatism versus teorie. Continuitatea comunicării. Valorizarea interlocutorului. Atenția și ascultarea. Onestitatea în comunicare. Logica, argumentarea și claritatea

exprimării – puncte forte ale comunicării. Atitudinea pozitivă și siguranța în comunicare. Arta de a convinge. Influențare versus manipulare. Creativitatea și limitele ei în comunicare. Reacția de feedback. Percepția mesajelor. Respectul, comunicarea și compromisul în cazul contradicțiilor și stărilor conflictuale. Relațiile de comunicare și etica afacerilor. „Războiul pieței”: responsabilitatea pentru afirmații și fapte versus lipsa comunicării etice.

Tema 3. *Cultura comunicării pedagogice*

Comunicare și etichetă. Eticheta. Principii și reguli de comportament civilizată. Din istoria etichetei. Comportamentul civilizată. Bunele maniere la masă. Comportamentul în viața profesională. Stiluri de vorbire. Stilul oficial și de afaceri, stilistica practică. relația gândire—limbaj, coordonarea comunicării. Rolul contextului în comunicare. Definirea contextului, funcții, niveluri contextuale, adaptare la context, contextul social. Ascultarea activă. Arta de a pune întrebări. Stabilirea contactului. Sesizare. Participare. reflecție. Tehnici de ascultare activă: parafraza, rezume, dezvoltarea ideii. Tehnici de formulare a întrebărilor. Tipuri de întrebări: introductive, de culegere a informației, de control, de orientare, de confirmare, de cunoaștere, de tatonare, contraîntrebări, alternative, de provocare, concluzive etc.

Tema 4. *Caracter normat și caracter cultivat al limbii literare*

Trăsături distinctive ale normei literare. Caracteristicile normei literare d.p.d.v. al funcționării sale sincronice/diacronice. Importanța cunoașterii și respectării normelor. Importanța utilizării lucrărilor normative. Norma literară și uzul. Greșeala lingvistică. Tipologia greșelilor în funcție de compartimentele limbii. Abaterile fonetice. Greșeli morfologice. Greșeli sintactice. Greșeli stilistice. Abateri de natură lexicală. Acordul/dezacordul gramatical – situații frecvente în exprimarea scrisă și orală actuală. Alte tipuri de greșeli. Greșeli de omisiune. Greșeli relative. Ortografia românească. Reguli de utilizare a semnelor de ortografie. Punctuația limbii române Semnele de punctuație.

Tema 5. Tehnici de formare și menținere a comunicării eficiente

Canalele de comunicare: poșta, mijloace electronice, întruniri, convorbiri telefonice, față în față. Canalele de comunicare în instituții publice: „de sus în jos”, „de jos în sus”, „orizontală”, „oblică”. Rețele de comunicare. Tipurile rețelilor de comunicare: lanț, Y, cerc, roată, stea. Comunicarea în scris. Reguli, caracteristici, importanță. Cerere, curriculum vitae, scrisoare de intenție, corespondența on-line. Pregătirea și susținerea prezentării în public. Prezentarea: liberă, memorială, citită. Analiza auditoriului înaintea prezentării, în timpul prezentării. Prezența și imaginea personală a vorbitorului. Mesajul. Introducerea: pregătirea auditoriului, trezirea interesului, anunțarea temei. Conținutul, organizarea în părți. Încheierea: reamintirea temei, sinteza a punctelor cheie, concluzia. Organizarea unui seminar, conferințe. Noțiuni de seminar și conferință (particularități comune și diferențe). Etapa de pregătire: determinarea temei, alcătuirea planului de lucru, listei participanților, programului conferinței. Realizarea planului de acțiuni. Elaborarea recomandărilor.

8. Tematica orientativă a seminarelor:

1. Imaginea ca o componentă esențială în lumea contemporană.
2. Respectul, comunicarea și compromisul în cazul contradicțiilor și stărilor conflictuale.
3. Comportamentul în viața profesională.
4. Cultura comunicării pedagogice.
5. Caracter normat și caracter cultivat al limbii literare.
6. Tehnici de formare și menținere a comunicării eficiente.
7. Pregătirea și susținerea prezentării în public.

BIBLIOGRAFIE

1. Bertrand, Claude-Jean, *Deontologia mijloacelor de comunicare*, Institutul European, Iași, 2000;
2. Bodea, Gabriela, *Comunicarea: expresie și deontologie*, Casa Cărții de Știință, București, 2007;

3. Briggs, Asa; Burke, Peter, *Mass-media, o istorie socială. De la Gutenberg la Internet*, Editura Polirom, Iași, 2005;
4. Câmpeanu-Sonea, Eugenia, *Comunicare, conflict și dialog în procesul managerial*, Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2005;
5. Carrier, Bruno, *L'analyse économique des conflits. Éléments d'histoire des doctrines*, Publications de la Sorbonne, Paris, 1993;
6. Caune, Jean, *Cultură și comunicare. Convergențe teoretice și locuri de mediere*, trad. rom., Editura Cartea Românească, București, 2000;
7. Șchiopu, Constantin; Vilcu, Marcela, *Comunicarea: Greșeli și soluții. Problema la limba română*, TOCONO, Chișinău, 2014;
8. Cuilenburg, J.J. Van; Scholten, Olaf; Noomen, G.W., *Știința comunicării*, Editura Humanitas, București, 1991;
9. Harris, Philip; Moran, Robert, *Managing Cultural Differences*, 3rd edition, Gulf Publishing Divisions, Houston, 1989;
10. McGregor, Douglas, *The Human Side of Enterprise*, Annotated Edition, McGraw-Hill, New York, 2005;
11. Miège, Bernard, *Gândirea comunicatională*, trad. Maria Ivănescu, Editura Cartea Românească, București, 1998;
12. Mucchielli, Alex, *Arta de a comunica. Metode, forme și psihologia situațiilor de comunicare*, trad. rom., Editura Polirom, Iași, 2005;
13. Mucchielli, Alex, *Arta de a influența. Analiza tehnicilor de manipulare*, trad. rom., Editura Polirom, Iași, 2002;
14. Pali, Alexei, *Cultura comunicării*, Ed. a 5-a, revăz. și compl., Epigraf, Chișinău, 2008;
15. Pânișoară, Ion-Ovidiu, *Comunicarea eficientă*, Editura Polirom, Iași, 2003;
16. Peretti, André de; Legrand, Jean-André; Boniface, Jean, *Tehnici de comunicare*, Editura Polirom, Iași, 2001;
17. Popa, Mirela, *Etica afacerilor și managementul*, Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca, 2006;
18. Prutianu, Ștefan, *Antrenamentul abilităților de comunicare*, Editura Polirom, Iași, 2004;
19. Runcan, Miruna, *Introducere în etica și legislația presei*, Editura ALL Educațional, București, 1998;
20. Voicu, Monica; Rusu, Costache, *ABC-ul comunicării manageriale*, Editura Danubius, Brăila, 1998.

5.4. Curriculumul universitar la disciplina „Politici lingvistice”

(Autor: **Svetlana DERMENJI-GURGUROV**,
dr., conf. univ.)

Denumirea programului de studii	Limba și literatura română și engleză (<i>alolingvi</i>)
Ciclul	I, Licență
Denumirea cursului	<i>Politici lingvistice</i>
Facultatea / catedra responsabilă de curs	Facultatea de Filologie, Catedra <i>Limbă și Comunicare</i>
Titular de curs	Svetlana Dermenji-Gurgurov, <i>dr., conf. univ.</i>
Cadre didactice implicate	-
e-mail	sv_dermenji@yahoo.com

Codul cursului	Număr de credite ECTS	Anul	Semestrul	Total ore	Total	
					Ore de contact	Lucrul individual
		II	4	30	30	30

Descriere succintă a integrării cursului în programul de studii

Cursul oferă informații despre integrarea europeană și modernizarea țării noastre (sugestii metodologice). El va asigura dotarea studenților cu cunoștințe temeinice despre democrația europeană, Consiliul European, criteriile de aderare la UE ș.a. Disciplina va contribui plenar la activizarea la maximum a structurilor cognitive și praxiologice ale studenților, exersarea funcțiilor potențialului intelectual al acestora, formarea unor convingeri stabile și a unor atitudini pozitive favorabile procesului și acțiunilor ce țin de integrarea europeană, făcându-se referire și la situația lingvistică din țară ; dar și va contribui substanțial la dezvoltarea culturii comunicării orale și scrise.

Analiza contextului educațional (învățământ superior, alolingvi, licență), în care se vor realiza activitățile de formare a vorbitorului cult de limba română, a demonstrat că este nevoie de o paradigmă a schimbării comportamentului comunicativ al elevilor alolingvi. În acest sens, disciplina *Politici lingvistice* se va axa pe o serie de subiecte privind acest deziderat, luând în considerare faptul că justa concepție didactică a învățării limbii române de către studenții alolingvi trebuie să fie în deplină consonanță cu politica educațională europeană.

Competențe dezvoltate în cadrul cursului

Competențe cognitive:

- Înțelegerea și cunoașterea terminologiei, a noțiunilor necesare demersului lingvistic.

Competențe de aplicare:

- Aprecierea rolului orientării R. Moldova spre UE;
- Conștientizarea esenței corelației Europa–UE–Republica Moldova;
- Identificarea atuurilor integrării europene în domeniul educației și relațiilor culturale;
- Exprimarea opiniei în raport cu problemele din domeniul politicilor lingvistice din Republica Moldova;
- Comentarea modalităților de orientare spre cunoașterea ortografierii, pronunției corecte a limbii române;
- Conștientizarea rolului competenței de comunicare orală și scrisă privind formarea unui vorbitor cult de limba română în școala alolingvă;
- Identificarea modalităților de formare a aptitudinii studentului privind rectificarea permanentă a greșelilor comise de elevii alolingvi la lecții.

Competențe de analiză și sinteză:

- Manifestarea dorinței în a analiza și aprecia prejudecățile și clișeele privitor la consecințele aderării;
- Participarea la modernizarea învățământului în contextul integrării europene.

- Elaborarea argumentelor în sprijinul opiniei exprimate;
- Susținerea argumentată a unor puncte de vedere în cadrul comunicării interpersonale, de grup sau publice;
- Întocmirea/redactarea unor sinteze, în rezultatul cercetării literaturii de specialitate sau al unor discuții.

Competențe de comunicare:

- Comunicarea liberă despre subiectele noi din domeniul studiat, prin cercetare independentă și prin utilizarea cunoștințelor acumulate la orele de curs;
- Capacitatea de a identifica sursele credibile pentru soluționarea ambiguităților și a problemelor de comunicare corectă, privind formarea vorbitorului cult de limba română.

Finalități de studii realizate la finele cursului

- ✓ promovarea demersurilor de modernizare a învățământului superior;
- ✓ dezvoltarea culturii calității;
- ✓ promovarea aderării prin includerea unor obiective majore ce țin de formarea cetățeanului european plurilingv și pluricultural;
- ✓ determinarea impactului extinderii UE asupra R. Moldova;
- ✓ înțelegerea criteriilor de aderare la UE;
- ✓ semnalarea existenței documentelor importante emise la nivel european;
- ✓ cercetarea reformei învățământului superior în mai multe țări care aderă la procesul de la Bologna ;
- ✓ înțelegerea necesității privind asigurarea unui mediu cult general de vorbire în Republica Moldova;
- ✓ conștientizarea influenței factorului motivațional asupra formării vorbitorului cult de limba română;
- ✓ integrarea competențelor lingvistice în construirea unui discurs (în formă scrisă sau orală);
- ✓ expunerea unui discurs în fața publicului, respectând corectitudinea, congruența și normele culturii comunicării;
- ✓ argumentarea laconică, coerentă și persuasivă a unei teze;
- ✓ cunoașterea și argumentarea normelor lingvistice și sociolingvistice;

- ✓ analiza fenomenului normativ și identificarea cauzelor/dificultăților care generează abateri;
- ✓ aplicarea normelor (fonetice, ortografice gramaticale și stilistice) limbii în producerea de acte de limbă (scrise și orale);
- ✓ recunoașterea greșelilor într-un act de limbă;
- ✓ identificarea, definirea și aplicare normele sociolingvistice și socioculturale ale comunității române;
- ✓ utilizarea unui limbaj coerent, plastic în comunicarea orală și scrisă.

Precondiții

- să posedे cunoștințe elementare despre spațiul european; elemente de cultură națională și universală;
- să aibă cunoștințe din domeniul lingvisticii (nivelurile: *fonetic, lexical și gramatical*).

UNITĂȚI DE CURS

Nr.	Tematica orelor	Total ore		
		Curs	Seminar Lucruri	individuale
1.	Caracteristicile istorice, geografice și culturale ale civilizației europene.	1	1	1
2.	Extinderea europeană și impactul ei asupra Republicii Moldova.	1	1	1
3.	Fără vize în UE, spre libertate și demnitate. Integrarea economică: avantaje și riscuri.	1	1	1
4.	Educație pentru integrare europeană. Documente emise la nivel european.	1	1	1
5.	Formarea cetățeanului european plurilingv și pluricultural. Politici lingvistice de integrare.	1	1	2
6.	Conceptul general de <i>Vorbitor cult de limba română</i>	1	1	1
7.	Calitate în învățământ. Repere metodologice de eficientizare a formării culturii vorbirii în școală și în societate.	1	1	2

8.	Conștiința lingvistică și rolul ei în formarea vorbitorului cult de limba română.	1	1	1
9.	Sistemul competențelor profesionale. Formarea competențelor școlare. Rolul competenței de comunicare.	2	2	1
10.	Capcane sintagmatice. Greșeli de stil: <i>cacofonia, pleonasmul, contradicția în adaos, tautologia. Anacolutul, elemente familiare și argotice.</i> Capcane gramaticale. <i>Greșeli uzuale în limbă.</i>	2	2	4
11.	Modele preluate: <i>calcul lingvistic.</i> Calchieri aberante din limba rusă.	2	2	4
12.	Sinonimele în comunicare. <i>False sinonime (sub influența limbii ruse).</i> Utilizarea adecvată a paronimelor.	2	2	2
13.	Cuvântul scris. <i>Ortografia și ortogramele.</i>	2	2	4
14.	Politețea în limba română. Situații de comunicare: sala de curs, decanat, bibliotecă, alte instituții sociale (banca de economii, notar, ambasadă etc.). Pronumele și locuțiunile pronominale de politețe. Titlurile alocutive. Adresarea. Izolarea adresărilor. Comunicarea la distanță: spațiul virtual și telefon. Recomandări pentru redactarea unui e-mail. Reguli de abreviere a cuvintelor.	2	2	4
15.	Comunicarea nonverbală, paraverbală. Interpretarea gesturilor și a mimicii. Dicția. Accentul. Variante libere de accentuare.	2	2	2
16.	Strategii de formarea a vorbitorului cult de limba română în școala cu predare în limba rusă.	4	4	-
17.	Strategii de evaluare a competenței de comunicare în școala cu predare în limba rusă.	4	4	-

CONȚINUTUL UNITĂȚILOR DE CURS

1. Conștiința europeană, creștinismul, democrația europeană, statul și națiunea, valorile comune, evoluția ideii europene, Consiliul Europei. Parteneriatul estic, politica de vecinătate. Acordul de asociere a Republicii Moldova. Impactul regimului liberalizat de vize; condițiile și prioritățile; dinamica procesului. Piața comună, moneda unică europeană; politici economice comune; acordul liberului schimb; fonduri nerambursabile; mediu concurențial; corespunderea standardelor de calitate etc.).

2. Reforme în învățământ; impactul implementării procesului Bologna; calitate și performanță; mobilitate. Vest sau Est?; depopulare; regres economic; pierderea identității naționale și culturale etc. Promovarea asigurării calității. Formarea conștiinței lingvistice.

3. Documente emise la nivel european: *Magna Carta Universitatum* (1998); *Declarația de la Bologna* (1999); *Reuniunea și apoi Declarația de la Sorbona* (25 mai, 1998); *Convenția de la Salamanca* (2001); *Reunirea de la Praga* (2001); *Reuniunea de la Berlin* (2003); *Reuniunea de la Bergen* (2005). Formarea cetățeanului european plurilingv și pluricultural. Demersul aderării înaintat prin principii interactive de care se va ține cont în procesul formării profesionale inițiale a studenților filologi. Politici lingvistice de integrare. Limba moldovenească – fantomă lingvistică (E. Coșeriu).

4. Conceptul general de *Vorbitor cult de limba română*. Calitate în învățământ. Repere metodologice de eficientizare a formării culturii vorbirii în școală și în societate. Conștiința lingvistică și rolul ei în formarea vorbitorului cult de limba română. Sistemul competențelor profesionale. Formarea competențelor școlare. Rolul competenței de comunicare.

5. Greșeli de limbă. Capcane sintagmatice. Greșeli de stil: cacofonia, pleonasmul, contradicția în adaos, tautologia. Anacolutul, elemente familiare și argotice.

Capcane gramaticale. Greșeli uzuale în limbă.

Modele preluate: *calcul lingvistic*. Calchieri aberante din limba rusă.
Sinonimele în comunicare. *False sinonime (sub influența limbii ruse)*.
Utilizarea adecvată a paronimelor.
Cuvântul scris. *Ortografia și ortogramele*.

6. Politețea în limba română. Situații de comunicare: *sala de curs, decanat, bibliotecă, alte instituții sociale (banca de economii, notar, ambasadă etc.)*.
Pronumele și locuțiunile pronominale de politețe. Titlurile alocutive.
Adresarea. Izolarea adresărilor.

Comunicarea la distanță: *spațiul virtual și telefon*. Recomandări pentru redactarea unui e-mail. Reguli de abreviere a cuvintelor.

7. Comunicarea nonverbală, paraverbală. Interpretarea gesturilor și a mimicii. Dicția. *Accentul*. Variante libere de accentuare.

8. Strategii de formare a vorbitorului cult de limba română.
Strategii de evaluare a competenței de comunicare.

Strategii de predare–învățare– evaluare

Strategii de predare–învățare:

- ✓ predarea asistată de calculator;
- ✓ problematizarea;
- ✓ observarea;
- ✓ analiza, sinteza;
- ✓ jurnalul dublu;
- ✓ jocul de rol;
- ✓ studiul de caz;
- ✓ metoda proiectului etc.

Strategii de evaluare

- ✓ testare scrisă;
- ✓ examinare scrisă și orală.

LUCRUL INDIVIDUAL

Nr.	Unități de conținut	ore	Subiectul	Produsul preconizat	Modalități de evaluare
		zi			
1.	Uniunea Europeană, Consiliul Europei. Politica lingvistică din R. Moldova. Bilingvismul. Limba moldovenească-fantomă lingvistică.	6	Statul și națiunea, valorile comune, evoluția ideii europene. Promovarea limbii române coerente în Republica Moldova.	Referate științifice în baza subiectului general enunțat. Întrunire de grup. Prezentare Power Point.	<i>Susținerea referatului în fața colegilor. Prezentare individuală.</i>
2.	Calcul lingvistic. Cele mai frecvente greșeli de limbă.	46	Realizarea proiectelor la teme: <i>Capcane sintagmice, Capcane gramaticale.</i>	Prezentarea în format Power Point sau format video.	<i>Discuția ghidată. Dezbateri polemică. Completarea Jurnalului dublu.</i>
3.	Pleonasmul și tautologia în exprimare.	46	Selectarea a 30 de pleonasm / alte greșeli de exprimare frecvent utilizate de vorbitori (<i>presă, TV</i>)	Întrunire de grup.	<i>Discuția Panel. Dezbateri polemică. Completarea Jurnalului dublu.</i>

4.	Greșeli depistate în comunicare semenilor și corectarea acestora.	4	Selectarea de pe paginile de socializare (<i>comentarii, mesaje de profil</i> etc.) a unor incoerențe lingvistice; depistarea unor incorectitudini în procesul de comunicare cu colegii, rudele, prietenii etc.	Întrunire de grup.	<i>Dezbatere polemică. Discuția ghidată. Completarea Jurnalului dublu.</i>
5.	Dialogul comunicării eficiente	66	Redactarea unui dialog cu cineva în care să utilizați normele culturii comunicării: <i>formule de salut, formule de prezentare, de inițiere propriu-zisă a conversației, de rămas-bun.</i>	Întrunire de grup.	<i>Discuții, dezbateri.</i>
6.	Comunicarea nonverbală eficientă.	86	Redactarea unui PPT despre comunicarea non-verbală. Utilizarea imaginilor (<i>pentru gesturi, mimică, postură, proxemică</i>) și sunet pentru elemente paraverbale (<i>pauză, ton, accent</i> etc.) Identificarea raportului dintre consoanele pronunțate și consoanele scrise (<i>după înregistrare audio a unui text citit</i>).	Prezentare PPT. Exerciții de dicție. Lecturarea textelor pentru flexibilizarea aparatului fonator (<i>cu pixul după incisivi, frământări de limbă</i>).	<i>Dezbatere polemică. Discuția ghidată. Completarea Jurnalului dublu.</i>

EVALUAREA CURSULUI PREDAT

A. Evaluarea continuă

Evaluarea continuă a rezultatelor academice se va efectua prin:

- participarea audienților în cadrul activităților practice (răspunsuri orale, participare la dezbateri, prezentări de rapoarte/comunicări/informații).
- probe scrise: o testare obligatorie care va conține sarcini de mai multe niveluri cu: obiective de cunoștințe, obiective de capacități și obiective de competențe profesionale și aptitudini.
- pregătirea unui referat științific și/sau aplicativ sau un PPT pe o problemă propusă pentru activitățile individuale.

B. Evaluarea finală

Evaluarea finală se va efectua prin intermediul unor teste care vor cuprinde răspunsuri la întrebări praxiologice (de corectitudine).

Bibliografie generală

(pentru ore de curs, seminare și lucrul individual):

1. Avram, Mioara. *Faceți cunoștință cu limba română*, Editura Echinoc, Cluj, 2001;
2. Bâlici, Veronica. *Conștiința lingvistică – valoare definitorie a ființei umane*. In: *Univers Pedagogic*, 2011, Nr. 5-6, pp. 151-158;
3. Bărbulescu, Iordan, Gheorghe. *Uniunea Europeană: politicile extinderii*, Editura Tritonic, București, 2006;
4. Bibere, Octavian. *Uniunea Europeană: între real și virtual*, Editura All, București, 1999;
5. Bulgăre, Gheorghe. *Dicționar de sinonime*, Editura Știința, Chișinău. 2006;
6. Callo, Tatiana. Globalizarea educației și integrarea cunoștințelor. In: *Didactica Pro...*, revistă de teorie și practică educațională, 2008, nr. 1 (47), pp. 33-35;
7. *Cetățenie Națională – Cetățenie Europeană*, Editura Fundației Culturale Libra, București, 2003;
8. *Consiliul Europei și apărarea drepturilor omului*, S. I. Editura L.A.D.O., București, 1994;

9. *Dicționar ortografic, ortoepic și morfologic al limbii române*, Editura Univers enciclopedic, București, 2005;
10. *Dicționarul explicativ al limbii române*, Editura Univers enciclopedic, București, 1998;
11. *Dicționarul Uniunii Europene*, Polirom, Iași, 2001;
12. Dragomirescu, Adina; Nedelcu, Isabela; Nicolae, Alexandru et al. *Gramatica de bază a limbii române*, Editura Univers enciclopedic gold, București, 2010
13. Gruică, Gligor, *Moda lingvistică 2007: norma, uzul și abuzul*, Editura Paralela 45, Pitești, 2006;
14. Guțu, Valentin, *Dicționar de greșeli de limbă*, Editura ARC, Chișinău, 1998;
15. Iordăchescu, Iulia. *Captarea atenției și actualizarea cunoștințelor. Tehnici de lucru*, Editura ARC, Chișinău, 2011;
16. Ivan, Adrian, Liviu, *Statele Unite ale Europei: Uniunea Europeană între interguvernamentalism și supranaționalism*, Editura Institutul European, Iași, 2007;
17. Jitaru, Valentin, *Dicționar de greșeli uzuale*. Sub red. Gh. Popa. Editura a II-a rev. și compl. S.n., Chișinău, 2012;
18. Marcu, Florin. *Dicționar de neologisme*, Editura Știința, Chișinău, 1997;
19. Palii, Alexei. *Cultura comunicării*, Editura Epigraf, Chișinău, 1999;
20. Pânișoară, Ion-Ovidiu. *Comunicarea eficientă: Metode de interacțiune educațională*, Editura Polirom, Iași, 2003;
21. Pease, Allan; Garner, Alan. *Limbajul vorbirii. Artă conversației*, Editura POLIMARK, București, 1994;
22. Popa, Gheorghe; Popa, Lucia. *Dicționar de pleonasme*, Editura Știința, Chișinău, 2010;
23. Purice, Mihail. *Curs practic de ortografie și ortoepie*, S.n. (F. E.-P. „Tipografia Centrală”), Chișinău, 1997;
24. Vasilache, Gheorghe N. *Ghid de ortografie, ortoepie și morfosintaxă a limbii române. Exerciții, teste și soluții*, Editura Polirom, Iași, 2011.

VI. C O D

DE RESPONSABILIZARE LINGVISTICĂ

(pentru manageri, cadre didactice, părinți, personal auxiliar din instituțiile de învățământ cu predare în limbile minorităților naționale)

Tamara CAZACU,
dr. în pedagogie

ARGUMENT

Codul este un act normativ care cuprinde un ansamblu sistemic de reguli/cerințe, care transmite mesaje cu privire la un anumit domeniu. În particular, în vizor aflându-se educația, iar mai concret, formarea unui vorbitor cult (independent) de limba română, cu referire la comportamentul lingvistic al vorbitorului de limba română (*sinteză în baza definițiilor DEX*).

Esența și funcțiile Codului constau în punctarea responsabilităților managerilor școlari, ale cadrelor didactice, părinților, personalului auxiliar cu referire la măsurile, acțiunile ce contribuie la o bună stăpânire a limbii române, creându-le elevilor un mediu favorabil de formare a competențelor de comunicare eficientă în limba română.

Codul are următoarea structură:

- Dispoziții generale
- Drepturi și obligațiuni:
 - Responsabilitățile cadrelor manageriale;
 - Responsabilitățile cadrelor didactice, specialiștilor de discipline non-lingvistice;
 - Responsabilitățile dirigintelui;
 - Responsabilitățile părinților;
 - Responsabilitățile personalului auxiliar.
- Stimulări și penalizări. Răspunderea în caz de nerespectare a prezentului Cod. Forme de premiere/încurajare a excelenței lingvistice.
- Sugestii de aplicare. Activități de formare/consiliere etc.

DISPOZIȚII GENERALE

Domeniul de reglementare

Articolul 1. Obiectul codului

Prezentul cod stabilește cadrul juridic al raporturilor privind proiectarea, organizarea, funcționarea și dezvoltarea sistemului de educație din Republica Moldova.

Articolul 2. Cadrul juridic și didactic al educației

- (1) Raporturile juridice din sfera educației se reglementează prin *Constituția Republicii Moldova, Strategia Educației 2020, Codul Educației, Programul național pentru îmbunătățirea calității învățării limbii române în instituțiile de învățământ general cu predare în limbile minorităților naționale (2016-2020), Cadrul European Comun de Referință pentru Limbi (CECRL),* alte acte legislative și normative în vigoare.
- (2) Raporturile juridice din sfera educației se reglementează și prin următoarele tratate internaționale: Declarația Universală a Drepturilor Omului, Carta Națiunilor Unite, Convenția europeană pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților

fundamentale, Carta Socială Europeană, Convenția ONU cu privire la drepturile copilului, Convenția-cadru pentru protecția minorităților naționale, Convenția UNESCO privind lupta împotriva discriminării în domeniul învățământului, Convenția ONU privind drepturile persoanelor cu dezabilități, Convenția internațională privind eliminarea tuturor formelor de discriminare rasială, Convenția ONU privind eliminarea tuturor formelor de discriminare față de femei, Declarația de la Bologna, precum și prin alte tratate internaționale la care Republica Moldova este parte, Regulamentul de atestare a cadrelor didactice.

Articolul 3. Stimulare financiară considerabilă pentru performanță obținută.

Articolul 4. Declarație de responsabilitate.

Articolul 5. Noțiuni principale utilizate.

În Cod se definesc următoarele noțiuni:

- *Cod – responsabilizare lingvistică* – a face pe cineva să devină responsabil de obligațiunile pe care le are, privind practicarea limbii române conformă normelor limbii literare;
- *educația adulților* – componentă a educației permanente, care asigură accesul continuu al ființei umane la știință, informație, cultură, în vederea adaptării flexibile la noile realități socio-economice în permanentă schimbare și dezvoltării ansamblului de capacități necesare pentru realizarea calitativă a activității profesionale, pentru participarea activă în viața societății, pentru construirea unei vieți productive în orice domeniu;
- *formare profesională* – proces de instruire, în urma căruia se obține o calificare, atestată printr-un certificat sau o diplomă, eliberate în condițiile legii (Codul Educației).

DREPTURI ȘI OBLIGAȚIUNI

Articolul 6. Responsabilitățile cadrelor manageriale

- (1) Managerii sunt ambasadorii de bază ai limbii române de rând cu profesorii de limba română într-o instituție de învățământ care este în general un hram al culturii, cea mai importantă instituție din localitate. Limbajul corect, expresiv este cartea de vizită a instituției.
- (2) Stăpânirea limbii române la nivelurile B2-C1/C2.
- (3) Includerea unor probe de cunoaștere a limbii române în cadrul concursului de angajare.
- (4) Capacitatea de a întocmi actele școlare corespunzătoare în limba de stat conform normelor limbii române literare.
- (5) Abilitatea de a desfășura diferite activități în limba română.
- (6) Includerea în fișa postului angajaților prevederea privind cunoașterea limbii române la un anumit nivel (se indică la categoriile respective).
- (7) Responsabilitatea de a asigura biblioteca școlii cu dicționare explicative, ortografice, de sinonime, neologisme, de termeni științifici român-rus și invers etc. într-un număr suficient.
- (8) Organizarea acțiunilor de perfecționare a limbajului părinților, persoanelor –partenere în calitate de promotori ai învățării limbii române.
- (9) Contractul de muncă încheiat să conțină prevederi prin care profesorul se obligă să vorbească corect românește în oricare circumstanțe.
- (10) Managerul instituției de învățământ este obligat să indice o persoană responsabilă de respectarea codului, să se indice obligațiunile concrete, dar și drepturile factorilor educaționali implicați.
- (11) Întocmirea în limba de stat a 50% de materiale publicitare, informative, lucrări ale elevilor etc. din interiorul instituției (coridoare, săli de clasă, cabinete etc.).

- (12) Asigurarea luărilor de cuvânt în limba română în cadrul careurilor, activităților extracurriculare etc.
- (13) Organizarea diferitelor activități (întâlniri cu personalități, decade, victorine, olimpiade etc.) în limba de stat.

Articolul 7. Responsabilitățile cadrelor didactice, specialiști de discipline non-lingvistice

- (1) Toți profesorii sunt, în primul rând, purtători de cultură, apoi de „disciplină”.
- (2) Orice cadru didactic este model de vorbire corectă românească.
- (3) Formarea oratorică a profesorului (cursuri, traininguri): formule specifice, ținuta, poziția corpului, variații de intonație, pauze semnificative, glume tematice...
- (4) Înregistrările din catalog: citeț, îngrijit, corect.
- (5) Lecții de limbă română pentru personal didactic;
- (6) Acordarea de credite în procesul de atestare inclusiv pentru respectarea normelor limbii române contemporane.
- (7) Respectarea Codului care are menirea de a-i motiva, stimula, încuraja pe toți să vorbească corect în limba română.

Articolul 8. Responsabilitățile dirigintelui

- (1) Diriginții își pot desfășura orele în limba română în funcție de condițiile concrete ale instituției.
- (2) Diriginții, împreună cu profesorii de limba română, organizează traininguri de învățare/corectare a limbajului părinților, elevilor.
- (3) Diriginții organizează vizionarea diferitor spectacole în limba română pentru elevi și părinții acestora, a filmelor istorice, literare, artistice.
- (4) Diriginții organizează diferite întâlniri cu personalități marcante din diferite domenii care vorbesc corect în limba română.
- (5) Diriginții organizează, cu alte clase, concursuri, victorine.

Articolul 9. Responsabilitățile părinților

- (1) Părinții sunt responsabili de dezvoltarea vorbirii copilului până la încadrarea în sistemul de învățământ.
- (2) Părinții organizează vizionarea/audierea spectacolelor, filmelor, emisiunilor televizate/radiofonice etc. în limba română.
- (3) Părinții organizează în familie, la sugestiile profesorilor de limba română, învățarea limbii române prin intermediul jocului, concursurilor, folosind diferite procedee de îmbogățire a vocabularului, de folosire a expresiilor frazeologice, proverbelor, aforismelor etc.

Articolul 10. Responsabilitățile personalului auxiliar

- (1) Lecții de limbă română pentru personal didactic;
- (2) Comunicare cu elevii în limba română.

STIMULĂRI ȘI PENALIZĂRI

- (1) Instituirea/acordarea diferitelor mențiuni, ordine, titluri: *cel mai expresiv vorbitor* etc. pentru elevi, profesori.
- (2) Prezentarea/popularizarea/promovarea, în cadrul diferitelor emisiuni televizate, radiofonice în limba rusă etc. a managerilor, elevilor (în special a celor din instituțiile de învățământ cu limba rusă de predare) care vorbesc corect în limba română, își susțin și încurajează colegii.
- (3) Sancțiuni pentru managerii, elevii, profesorii, personalul auxiliar care nu respectă normele limbii române literare (folosesc rusisme, regionalisme etc.). Aceste aspecte trebuie să se reflecte la rubrica comportament lingvistic.
- (4) Stimularea materială și morală a managerilor, profesorilor, tuturor lucrătorilor care promovează activ în școală, societate corectitudinea folosirii limbii române.

SUGESTII DE APLICARE. ACTIVITĂȚI

- (1) Deviză pentru toți: *Acceptăm să fim corecți dacă greșim.*
- (2) Munca profesorului de limba română trebuie susținută de ceilalți colegi.
- (3) Respectarea nu doar a codului etic, vestimentar, dar și a celui lingvistic.
- (4) Promovarea cuvintelor, expresiilor *magice* politicoase.
- (5) Cursuri opționale de cultivare a vorbirii.
- (6) Activități extracurriculare pentru elevi, profesori, părinți în care să se exerseze competența de a-și exprima opinia, de a o argumenta, folosind clișee specifice, de a vorbi în public etc.
- (7) Promovarea corectării reciproce binevoitoare a greșelilor colegilor (în special, cadrele didactice).
- (8) Vizionarea de către cadrele didactice, elevi, părinți a filmelor cu desene animate cu subiecte ale poveștilor populare românești cu ulterioarele activități de exprimare a opiniei, impresiilor, folosind clișeele, structurile corespunzătoare.
- (9) Comunicare tacticoasă, folosind forme gramaticale care creează o atmosferă de amabilitate, de complicitate în sens pozitiv (*Să facem! Ar fi bine să mergeți! Vă rugăm / vă rog să ne spuneți – Dar nu: Faceți! Duceți-vă! Plecați! Spuneți-mi!*).
- (10) Aplicarea unei agende active de lectură a profesorilor, părinților, elevilor.
- (11) Accent sporit pe îmbogățirea vocabularului (zilnic/săptămânal – câte 3-7 cuvinte). Elaborarea instrumentelor eficiente de a stabili progresul / dinamica pozitivă a îmbogățirii vocabularului.
- (12) Capacitatea de a susține un discurs în fața unui auditoriu; de a iniția, a menține, a încheia un dialog, o discuție.
- (13) Un panou școlar (în clase) cu exemple ale celor mai tipice greșeli care se iau în discuții la ore și care se schimbă periodic.
- (14) Ateliere de formare continuă, în vederea implementării Codului de responsabilizare lingvistică, bune practici.

- (15) Evaluarea vorbitorului cult, instrumente, forme.
- (16) Să se investească în activități de orice tip (concursuri de creație, recitaluri, cenacluri, prezentări teatralizate, proiecte comunitare), legate de problema comunicării interpersonale de orice tip.
- (17) Difuzarea unor lecții televizate / înscrise pe CD, pe care cadrele didactice, elevii, părinții, personalul auxiliar să le studieze individual.
- (18) Editarea unui *buletin* intern (săptămânal sau lunar) în care, profesorii de limba română, dar și alte persoane, ar explica greșelile de exprimare cele mai frecvente și ar indica variantele corecte/recomandate de utilizare.
- (19) Organizarea *momentelor lingvistice* în cadrul disciplinelor non-lingvistice în care ar fi discutate aspecte de corectitudine a exprimării scrise și orale. Colaborare intensă cu profesorii de limba română.
- (20) Introducerea în școală, mai ales gimnaziu, a unui curs facultativ *Arta vorbirii*.
- (21) Elaborarea și editarea materialelor didactice (de uz intern), în funcție de situația locală concretă.
- (22) Funcționarea radioului școlar în scopul promovării corectitudinii exprimării elevilor (teme lingvistice curente), emisiuni organizate de către elevi ghidați de profesori.
- (23) Excursii de studiu la alimentară, la cantina școlii, în bibliotecă etc.
- (24) Prezentări ale expozițiilor organizate cu diferite ocazii realizate de către elevi și cadrele didactice de discipline non-lingvistice.
- (25) Dramatizări în limba română în baza operelor studiate la lecțiile de limba română.
- (26) Săptămâna/decada limbii române în școală; festivalul Mărțișor; sărbători de iarnă etc.
- (27) Stabilirea unei liste de cărți în limba română pentru lectură obligatorie (pentru cadre didactice, elevi, părinți).
- (28) Evaluarea cadrului didactic la finele anului pentru aprecierea succesului însușirii/perfecționării vorbirii.

CUPRINS

INTRODUCERE	3
1. Strategia pedagogică de formare a vorbitorului cult de limba română.....	5
2. Referențialul metodologic al relației limbă–vorbire–comunicare din perspectiva formării vorbitorului cult de limba română.....	27
3. Concepția privind intensificarea învățării disciplinei <i>Limba și literatura română</i> ca limbă nematernă.....	39
4. Adaptarea curriculumului la <i>Științe</i> , clasa a III-a pentru predarea în limba română în instituțiile de învățământ cu predare în limbile minorităților naționale	54
5. Programe pentru formarea continuă a cadrelor didactice	72
5.1. Programa „Formarea-evaluarea transdisciplinară a competenței de comunicare a elevilor”	72
5.2. Programa cursului „Cultura comunicării”	78
5.3. Programa cursului „Cultura comunicării”. Studii superioare de Masterat, ciclul II	81
5.4. Curriculumul universitar la disciplina „Politici lingvistice”	88
6. Cod de responsabilizare lingvistică	99

Strategia și instrumentele pedagogice ale formării vorbitorului cult de limba română / Maria Hadîrcă, Tatiana Callo, Tamara Cazacu [et al.]; coord. șt.: Maria Hadîrcă; Mariana Marin. – Chișinău: Institutul de Științe ale Educației, 2019 (Tipogr. „Print-Caro”). – 112 p.: tab.

Aut. sunt indicați pe vs. f. de tit. – Bibliogr. la sfârșitul art. – 15 ex.

ISBN 978-9975-48-159-5.

37.091:811.135.1

S 90

